

DALYVAVIMO METODAI SU VYRESNIO AMŽIAUS

PAAR-NET ATIDARYMO KONFERENCIJOS MEDŽIAGA APRILIO 17,2o24 d. KRAKOVAS LENKIJA

Šis leidinys parengtas pagal COST veiklą CA22167, kurią remia COST (Europos bendradarbiavimas mokslo ir technologijų srityje).

COST (Europos bendradarbiavimas mokslo ir technologijų srityje) yra mokslinių tyrimų ir inovacijų tinklų finansavimo agentūra. Mūsų veiksmai padeda sujungti mokslinių tyrimų iniciatyvas visoje Europoje ir sudaro sąlygas mokslininkams plėtoti savo idėjas dalijantis jomis su kolegomis. Tai skatina jų mokslinius tyrimus, karjerą ir inovacijas.

www.cost.eu

Funded by
the European Union

PAAR-Net yra ES finansuojamas COST veiksmas ir reiškia CA22167: PAARCA2: Dalyvaujantieji metodai su vyresnio amžiaus žmonėmis. PAAR-Net tinklas orientuotas į tai, kad būtų keičiami būdai, kaip įtraukti vyresnio amžiaus suaugusiuosius į mokslinius tyrimus, politikos formavimą ir praktiką. PAAR-Net tikslas - skatinti įtraukias socialines inovacijas, pasinaudojant vyresnio amžiaus suaugusiųjų, ypač tų, kuriems gresia socialinė atskirtis, žiniomis ir patirtimi, siekiant spręsti sudėtingus visuomenės senėjimo iššūkius. Kaip tinklo sistema, jis jungia mokslininkus, vyresnio amžiaus ir jaunus inovatorius iš visos Europos ir kitų pasaulio šalių.

"PAAR-Net" propaguoja dalyvavimu grindžiamus metodus, kuriuose pabrėžiamas apmokytų ekspertų, paprastai akademikų, ir patyrusių ekspertų, vyresnių nei 65 metų amžiaus suaugusiųjų, bendradarbiavimas. Ji aktyviai stengiasi įtraukti vyresnio amžiaus suaugusiuosius, kurie yra visuomenės paraštėse, įskaitant migrantus, pabėgėlius ir mažumų atstovus, taip pat tuos, kurių socialinė ir ekonominė padėtis yra prastesnė, kurie turi sveikatos problemų ir sunkumų dėl prieigos. Dalyvaujamaisiais metodais siekiama pranokti tradicinius tyrimų modelius, aktyviai įtraukiant vyresnio amžiaus suaugusiuosius į visus tyrimų proceso etapus - nuo tyrimų tikslų nustatymo iki tyrimų rezultatų sklaidos ir įsivertinimo.

Pokyčių poreikis

Vyresnio amžiaus suaugusieji į mokslinių tyrimų veiklą įtraukiami su didelėmis spragomis. Daugelyje mokslinių tyrimų iniciatyvų vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimas renkant duomenis yra ribotas. Šiose iniciatyvose neatsižvelgiama į jų galimą indėlį formuojant mokslinių tyrimų klausimus ir interpretuojant duomenis bei rezultatus. Dėl šios nepriežiūros įtvirtinami amžiaus stereotipai ir nepakankamai kvestionuojamas senatvinis požiūris. Be to, nepavyksta panaudoti gausių vyresnio amžiaus suaugusiųjų žinių.

Be to, nors politika ir praktika stengiasi įtraukti vyresnio amžiaus suaugusiuosius į savo procesus, ji toli gražu neužtikrina prasmingo dalyvavimo, ypač tų, kuriems gresia socialinė atskirtis. Šiuo atžvilgiu reikia naujų metodų ir metodikų. Be to, tarp mokslinių tyrimų, politikos ir praktikos esama sąsajų spragų.

Kodėl tai svarbu

Pasisakydamas už dalyvavimu grindžiamus metodus, PAAR-Net siekia kurti įtraukesnę, teisingesnę ir tvaresnę visuomenę. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų įtraukimas į mokslinius tyrimus, politikos formavimą ir praktiką užtikrina, kad sprendimai geriau atitiktų jų poreikius, patirtį ir siekius. Taip ne tik kuriama veiksmingesnė politika, bet ir skatinamas socialinis teisingumas bei vyresnio amžiaus suaugusiųjų lygybė įvairiose aplinkose ir jurisdikcijose.

"PAAR-Net" - tai pažangiai mąstanti iniciatyva, kuria siekiama suteikti daugiau galimybių vyresnio amžiaus žmonėms, kovoti su senėjimu ir skatinti teigiamus pokyčius senėjančioje

visuomenėje. Bendradarbiaudamas ir diegdamas naujoves, PAAR-Net siekia nutiesti kelią į labiau įtraukią vyresnio amžiaus žmonių ateitį visame pasaulyje.

Šiame dokumente surinkti atrinkti moksliniai tyrimai, pristatyti PAAR-net atidarymo konferencijoje, vykusioje Krokovoje 2024 04 16 - 04 17. Nuoširdžiai dėkojame visiems dalyviams ir autoriams už vertingas įžvalgas ir atsidavimą.

Tikimės, kad šie pranešimai suteiks vertingų įžvalgų ir paskatins tolesnes diskusijas ir tyrimus mūsų srityje. Prašome palaikyti ryšį su PAAR-net tinklu, kad sužinotumėte apie būsimus renginius ir bendradarbiavimo galimybes. Apsilankykite mūsų svetainėje: paar-net.eu

Atsakomybės apribojimas: Šis dokumentas buvo išverstas naudojant DeepL. Nors siekėme tikslumo, kai kurie niuansai galėjo būti prarasti verčiant. Jei pastebėjote klaidų ar neaiškių ištraukų, nedvejodami kreipkitės į mus adresu contact@paar-net.eu.

Turinys:

1 darbo grupė	4
Charlotte Gruber, Austrija	4
Heidi Kaspar, Berno taikomųjų mokslų universitetas, Šveicarija	6
Bojana Matejic, Belgrado universitetas, Serbija	8
Isabelle Tournier Paul Valéry universiteto Montpellier 3 universitetas, Prancūzija	10
2 darbo grupė	13
Fifi Kvalsvik ir Marianne Storm, Stavangerio universiteto Sveikatos mokslų fakulteto Visuomenės sveikatos katedra, Norvegija	13
Marion Scheider-Yilmaz, PACTE laboratorija, Grenoblio Alpių universitetas, Prancūzija	15
Charles Waldegrave, Giang Nguyen, Monica Mercury, Catherine Love, Chris Cunningham, The Family Centre Social Policy Research Unit, Lower Hutt, Wellington, Naujoji Zelandija	17
3 darbo grupė	21
Leen Broeckx, "LiCalab", Belgija	21
Sonay Caner-Yıldırım, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Turkija	23
Cecilia Sik-Lanyi, Vengrijos mokslinių tyrimų tinklas, Panonijos universitetas, Veszprem, Vengrija	25
Herrero MT, Reynaldos B, López-Arce N, Gonzalez-Cuello AM, Fernández-Villalba E, Clinical & Experimental Neuroscience (NiCE). Senėjimo tyrimų institutas. Medicinos mokykla. Mursijos universitetas. Mursija, Ispanija	29
Krzysztof Klincewicz, Socialiai atsakingų inovacijų centras, Varšuvos universiteto Vadybos fakultetas, Lenkija	33
Dr. Arlind Reuter, Lundo universitetas, Švedija	35
Alexander Bajwa Kucharski, magistras, Darbo ir technologijų institutas, Vokietija	38
4 darbo grupė	41
Sandra Staudacher, PhD, MA, Institut für Pflegewissenschaft, Bazelis, Šveicarija	41
Johnas Andersen, Žmonių ir technologijų departamentas. Roskildės universitetas, Danija.	44

darbo grupė

WG1

Health, Care & Support

1 darbo grupė daugiausia dėmesio skiria bendram žinių kūrimui moksliniuose tyrimuose ir praktikoje, susijusiam su dalyvavimo metodų taikymu vyresnio amžiaus suaugusiesiems, gyvenantiems bendruomenėje ir kitose aplinkose, ypatingą dėmesį skiriant gerovei, gerovei ir bendrai gyvenimo kokybei. Darbo grupės tikslas - propaguoti įtraukią perspektyvą, kurioje pagrindinis dėmesys būtų skiriamas ne galimai sveikatos būklei ir apribojimams, o žmonių, dalyvaujančių dalyvaujamuosiuose metoduose, gyvenimo patirčiai ir stiprybei. Šiai grupei vadovauja Tereza Tereza Menšíková ir Dianne Seddon, jos organizavo WG1 sesiją Krokuvoje.

Šioje sesijoje pranešimus skaitė šie pranešėjai: Charlotte Gruber, Heidi Kaspar, Bojana Matejic ir Isabelle Tournier.

Charlotte Gruber, Austrija

Socialiai atskirti vyresnio amžiaus žmonės: Senyvi žmonės: balsai ir patirtys. Asmeniniai įrašai ir rezultatai kaip bendraautoriumi

Tyrimų programa "Socialiai atskirti vyresnio amžiaus žmonės: Socialiai atskirti vyresnio amžiaus suaugusieji, patyrę socialinę atskirtį: "Balsai ir patirtys" (angl. SEVEN). Vyriausybės įvestos priemonės ir naujai kuriama politika bei paslaugos turėtų išlikti aktualios ir prieinamos įvairiems vyresnio amžiaus suaugusiųjų poreikiams.

SEVEN įgyvendino novatorišką dalyvio balso sistemos metodą, kad į daugelio suinteresuotųjų šalių mokslinių tyrimų procesus įtrauktų marginalizuotus gyventojus.

SEVEN turėjo tris tikslus:

-atspindėti socialinę atskirtį patiriančių vyresnio amžiaus suaugusiųjų patirtį, lūkesčius ir poreikius.

-Skatinti ir skatinti socialinę atskirtį patiriančių vyresnio amžiaus suaugusiųjų galimybes išreikšti savo nuomonę, taip suteikiant jiems ir jų savigynai daugiau galių.

-panaudoti socialinę atskirtį patiriančių vyresnio amžiaus suaugusiųjų mokymąsi rengiant politikos ir mokslinių tyrimų rekomendacijas.

Projekte dalyvavau kaip vyresnio amžiaus bendraautorė, o mano tikslas buvo įtraukti šias perspektyvas:

-mano, kaip žmogaus, gyvenančio nedideliame kaime, bet kilusio iš miesto, akademinės aplinkos ir neturinčio daug ryšių su kaimo gyventojais, požiūris.

-pasitelkęs draugą tarpininką, kuris vadovauja kaimo senjorų grupei, vienijančiai daugiau nei 250 narių, siekdamas sužinoti vyresnio amžiaus žmonių, kurie niekada nebuvo palikę savo kaimo ir šeimos aplinkos, nuomonę ir įžvalgas.

Mano tyrimo klausimai buvo šie:

-Kokio bendravimo su kitais žmonėmis pageidauja vyresnio amžiaus Austrijos kaimo gyventojai?

-Kur jie gali susitikti?

-Ko reikia, kad pagerėtų jų socialinis gyvenimas?

-Ko trūksta?

-Kuo skiriasi miesto ir kaimo aplinka?

Atsakydamas į klausimus, ėmiau interviu, surengiau grupinę diskusiją ir parašiau autoetnografiją.

Interviu organizavome kartu su mano draugu, kuris buvo tarpininkas, ir atlikome šiuos interviu:

-su pora (moteris turi rimtų sveikatos apribojimų)

-su beveik akla moterimi, kuri vis dar gyvena viena

-su moterimi, kuri neseniai persikėlė iš Vienos į savo gimtinę ir apsigyveno gyvenamajame kvartale.

Kartu su draugu taip pat surengėme grupinę diskusiją su šešiomis 70-82 metų amžiaus moterimis - vyrai rasko daugybę pasiteisinimų, kodėl negali dalyvauti.

Pagrindinės grupės diskusijos išvados:

-didelis pasitenkinimas gyvenimu kaimo vietovėje (įtakos turėjo Covid19 lokautai)

-auganti skaitmenizacija išstumia vyresnio amžiaus žmones, jie priklauso nuo jaunų šeimos narių

-dėl prasto viešojo transporto taip pat esate priklausomi nuo šeimos narių.

-Kaimuose uždaromos parduotuvės, bankai, užiegos

-organizuojamų renginių svarba

-turėti susitikimų vietą be privalomo vartojimo

-turėti motyvuotą ir visapusiškai įsitraukusią pirmininkę, tokią kaip mano draugė

Įvairiose diskusijose su drauge supratau, koks svarbus yra jos, kaip motyvatorės ir grupinių renginių vadovės, vaidmuo - ji labiausiai skundėsi, kad vyresnio amžiaus žmonės labai noriai dalyvauja visuose jos organizuojamuose renginiuose, tačiau yra labai mažai tokių, kurie patys nori imtis atsakomybės už veiklą. Motyvuoti vyresnio amžiaus žmones patiems imtis iniciatyvų yra labai sunku, tačiau jie labai vertina bendrų renginių pasiūlymus.

Dalyvavimas programoje SEVEN kaip vyresnio amžiaus bendraautoriui man buvo tikras asmeninis laimėjimas:

-Interviu leido man susipažinti su kaimo žmonių mąstymu ir požiūriu - privertė mane būti dėkingesniu už galimybes, kurias turėjau savo gyvenime.

-Lengviau supratau, koks yra skirtingas vyresnio amžiaus vyrų ir moterų požiūris į mane supančią aplinką

-Autoetnografijos rašymas apie tai, ką man reiškia sulaukti 70 metų

-Išmokau vertinti savo draugės darbą, supratau, kokia svarbi vyresnio amžiaus žmonėms yra jos savanoriška veikla organizuojant jiems skirtus renginius.

-Būdama bendraautorių grupėje sužinojau, kokie svarbūs yra projekto komandos profesiniai nurodymai ir ką mums visiems reiškia priklausymas šiai grupei, ypač tiems, kurie jau yra institucinės globos įstaigose, pajutau asmeninę dėkingumą ir jaučiausi pagerbta, kad jų indėlis buvo labai įvertintas.

Galiu tik rekomenduoti dalyvauti tokiose programose kaip vyresnio amžiaus bendrakūrėjas; tai praturtina asmeninę patirtį ir suteikia daugiau prasmės gyvenimui išėjus į pensiją.

Heidi Kaspar, Berno taikomųjų mokslų universitetas, Šveicarija

Rūpestingų bendruomenių potencialo tyrimas su vyresnio amžiaus suaugusiais. Penkios žinios.

Šiame straipsnyje pristatomos penkios žinios, gautos vykdant bendruomenės dalyvavimu pagrįstą mokslinių tyrimų projektą, skirtą vyresnio amžiaus žmonių sveikatos priežiūrai namuose gerinti.

Problemos formuluotė: Šveicarijoje teikiamos ambulatorinės paslaugos dažnai negali užtikrinti pakankamos ilgalaikės priežiūros namuose. Nepaisant to, kad namų ūkiai yra apdrausti sveikatos draudimu, jie turi privačiai organizuoti ir mokėti už slaugos paslaugas. Taip

yra todėl, kad, skirtingai nei slauga, slaugos darbai beveik neapmokami. Šią spragą dažnai užpildo moterys, dirbdamos nepakankamai apmokamą arba neapmokamą darbą. Projekte "CareComLabs" tiriama, koku mastu besirūpinančios bendruomenės gali prisidėti prie ilgalaikės priežiūros namuose gerinimo. Rūpestingos bendruomenės priežiūros darbą iškelia į visuomenės centrą ir paverčia jį bendra specialistų, valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės užduotimi [1].

Tyrimo planas: Kartu su vietos Spitex organizacijomis ir kitais suinteresuotais asmenimis iš politinės bendruomenės, civiliais gyventojais ir nevyriausybinėmis organizacijomis mes užsibrėžėme tikslą sukurti rūpestingas bendruomenes trijose vietose Berno ir Ciuricho regionuose, Šveicarijoje. Šios bendruomenės vykdo šiuos tris etapus:

1. jie ištiria ir dokumentuoja vietos paramos poreikius ir esamas paslaugas;
2. Jie kuria ir įgyvendina iniciatyvas ir veiklą;
3. juos įvertinti ir tobulinti.

Mes deriname naujoviškus sveikatos priežiūros ir technologijų kūrimo metodus: Tai yra siejama su rūpestingomis bendruomenėmis [2] ir "Gyvosios laboratorijos" [3]. Nuosekliai taikydami dalyvavimo grindžiamą požiūrį, vadovaujamės bendruomenės dalyvavimo grindžiamų tyrimų (angl. Community-Based Participatory Research, CBPR) metodu [4].

Projektas duoda du rezultatus:

a) pirminis rūpestingų bendruomenių potencialo tvariai pagerinti ilgalaikę priežiūrą namuose ir

b) teorinės ir praktinės įžvalgos apie rūpestingų bendruomenių inicijavimo, vystymo ir kūrimo procesą.

Dėmesį sutelkdami į pastarąją sritį, rengiame pagrindinių žinių, taip pat šio ir kitų projektų rezultatų ir praktinių patarimų rinkinį. Jis skirtas padėti kitoms suinteresuotoms šalims (bendruomenėms, asmenims, asociacijoms) kurti rūpestingas bendruomenes. Projekto eigoje iš pradžių planuotos trys rūpestingos bendruomenės jau tapo penkiomis, taigi susidomėjimas jomis yra.

Šis projekto aprašymas paskelbtas vokiečių ir prancūzų kalbomis (Kaspar et al. 2021), nuorodas rasite žurnale "Primary and Hospital Care".

Pateikiamos penkios dalyvaujamųjų tyrimų su dar nesusiformavusiomis bendruomenėmis pamokos:

- leškant sąjungininkų ir kuriant bendruomenes reikia, kad tyrėjai investuotų laiko, dalyvautų, primygtinai reikalautų ir būtų kantrūs. Turite parodyti, kad rimtai žiūrite į šį projektą ir jų reikšmingą indėlį.

- Jei esate rimtai nusiteikę dalyvauti, planuojama procedūra gali būti visai kitokia. Keturių rūpestingų bendruomenių, kurias inicijavome keturiose savivaldybėse, raida liudija apie "vietos galią". Taikėme tą pačią trijų etapų procedūrą, tačiau iniciatyvos vystėsi skirtingai, atsižvelgiant į kiekvieno etapo tempą, formą ir rezultatus.
- Jei projekto planas ir finansuotojas leidžia nukrypti nuo iš pradžių suplanuotų tyrimų planų ir krypčių, toks atvirumas gali padėti projekto partneriams tapti atsakingais. Tai taip pat susiję su rizika, kad bus atsisakyta, o vietos partneriai "taps projekto savininkais" ir tęs projektą nedalyvaujant mokslininkams.
- Dar daugiau laiko reikia skirti įtraukčiai ir įtraukti žmones, kurie iki šiol beveik nebuvo išgirsti arba nebuvo išgirsti. Per 3,5 metų trukusį laikotarpį tik retkarčiais pavykdavo, bet ne sistemingai. Taip pat tapo aišku, kad marginalizuotų žmonių įtraukimas nebuvo bendrai siekiamas tikslas. Įvairovė ir bendrumas yra rūpestingų bendruomenių savybės; pastarosios iš šių paradoksalių savybių lengviau pasiekti.
- Žmonės įsitraukia į dalyvaujamuosius mokslinius tyrimus, nes kažkas patraukia jų dėmesį, kelia jų viltis, lūkesčius ar susidomėjimą. Kaip traukos priemonė gali veikti pati nagrinėjama tema arba pats tyrimas. Mokslas gali veikti kaip ribinis objektas, vienijantis skirtingų požiūrių asmenis.

Daugiau informacijos apie projektą ir jo narius rasite svetainėje: Sorgendegemeinschaft.net

Nuoroda: Kaspar, Heidi, Katharina Pelzelmayer, Anita Schürch, Fabian Bumer, Tanja Ertl, Shkumbin Gashi, Claudia Müller, Timur Sereflioglu ir Karin Von Holten. "Können sorgende Gemeinschaften die häusliche Langzeitversorgung verbessern?" *Primary and Hospital Care: Allgemeine Innere Medizin* 21(6): 188–90. <https://doi.org/10.4414/phc-d.2021.10401>.

Bojana Matejic, Belgrado universitetas, Serbija

Piktnaudžiavimo vyresnio amžiaus žmonėmis tyrimas: Dalyvaujamųjų tyrimų patirtis Serbijoje

Pagrindinis tyrimo klausimas / tikslas: Visuomenės senėjimas pasaulyje prisidėjo prie to, kad smurto prieš pagyvenusius žmones atvejų daugėja. Ypač vyresnio amžiaus moterų susiduria su didesne prievartos prieš vyresnio amžiaus žmones rizika, tačiau ši visuomenės sveikatos problema dažnai ignoruojama ir daugelyje visuomenių yra nematoma. Remiantis naujausiais turimais duomenimis, Serbijoje 16 proc. 65-74 metų amžiaus vyresnio amžiaus moterų, sulaukusios 65 metų, patyrė tam tikrą smurtą. Šiuo tyrimu siekta įvertinti socialines normas ir kultūrinį požiūrį į vyresnio amžiaus asmenis, ištirti visuomenėje toleruojamų, tačiau smurtą ir prievartą reiškiančių požiūrių ir elgesio įvairovę, ištirti su lytimi susijusio smurto prieš vyresnio amžiaus moteris ypatumus ir poveikį, taip pat tai, kiek įvairios institucijos reaguoja į šią

problema ir kaip sudėtingos visuomenės sistemos tenkina jų poreikius. Šioje santraukoje siekiama supažindinti su taikytu metodu, ypač su dalyvaujamojo tyrimo metodu.

Metodai: Projektas "Vyresnio amžiaus moterų įgalinimas: Smurto prevencija keičiant socialines normas Serbijoje (EmPreV)", kurį rėmė Europos Sąjunga ir Austrijos plėtros agentūra, sudarė kokybinio ir kiekybinio tyrimo etapai. Kokybinio tyrimo etape buvo taikomas dalyvaujamojo tyrimo metodas. Į tyrimą įtraukus Raudonojo Kryžiaus tinklo vyresnio amžiaus savanorius, buvo įgyta tiesioginės patirties ir įžvalgų apie smurto prieš vyresnio amžiaus žmones problemas bendruomenėje. Jie buvo įtraukti planuojant prieš fokus grupę, verbuojant dalyvius, užmezgant ryšius su romų bendruomenėmis, rengiant struktūruotą fokus grupės diskusijos vadovą ir atvejo tyrimą diskusijai inicijuoti, taip pat diskusijų metu ir po fokus grupės analizės. Mūsų tyrime dalyvavo 157 respondentai, dalyvavę 17 fokus grupių keturiuose Serbijos regionuose, keturiuose miestuose ir dviejuose kaimuose. Fokus grupėse dalyvavo trijų amžiaus kategorijų moterys.

Išvados: Tyrimo rezultatai: Dalyvavimo metodas suteikė gerai suplanuotai tyrimo sistemai papildomos kokybės. Neabejotina neakademinių partnerių pagalba visuose praktiniuose mūsų tyrimo atlikimo etapuose, pradedant planavimo etapais ir baigiant dalyvių atranka bei fokusuotų grupių diskusijų organizavimu. Inicijuoti diskusijas tokiomis jautriomis temomis kaip smurtas prieš vyresnio amžiaus žmones gali būti sudėtinga, todėl realaus atvejo tyrimas, parengtas bendraujant su mūsų savanoriais ir pristatytas fokus grupės pradžioje, palengvino įsitraukimą ir atvirą dialogą su dalyviais. Šis metodas skatino atvirą dialogą ir empatiją, suteikdamas išsamesnį požiūrį į sudėtingą vyresnio amžiaus žmonių piktnaudžiavimo problemą. Dalijimasis tikra patirtimi suteikė mūsų tyrimui autentiškumo, užtikrindamas, kad diskusija atspindėtų realijas, su kuriomis susiduria vyresnio amžiaus žmonės. Reali istorija patraukė dalyvių dėmesį, skatindama įdomesnes ir interaktyvesnes tikslinių grupių diskusijas, naudingas visoms dalyvaujančioms šalims, suteikdama tyrėjams įžvalgų apie tyrimo temą, o dalyviams - naudingos ir įgalinančios veikti informacijos.

Be to, dalyvaujant mūsų tyrimo, neakademinių partneriai prisidėjo prie idėjų ir iniciatyvų, skirtų paramos mechanizmomis vietos bendruomenėse kurti, įskaitant tokias iniciatyvas kaip SOS telefono linijos ir klubų bei dienos centrų vyresnio amžiaus žmonėms steigimas. Jie siūlė pasitelkti socialiai atsakingą žiniasklaidos turinį ir švietimo sistemas, kad būtų propaguojamos teigiamos šeimos vertybės, puoselėjami geri kaimyniniai santykiai, didinamas informuotumas apie kartų solidarumą ir sprendžiama prievartos prieš pagyvenusius žmones problema. Be to, mūsų savanoriai skatino vyresnio amžiaus moteris aktyviai dalyvauti vietos bendruomenės veikloje įsitraukiant į asociacijų, organizacijų veiklą, savanorystę ir kitas dalyvavimo formas.

Išvados: Ateityje sprendžiant prievartos prieš vyresnio amžiaus moteris problemą būtina šviesti vyresnio amžiaus moteris apie įvairias smurto formas ir rizikos veiksnius, teikti psichosocialinę pagalbą, užtikrinti, kad specialistai būtų nuolat mokomi apie prievartos prieš vyresnio amžiaus moteris specifiką, ir stiprinti koordinavimą tarp atitinkamų vietos suinteresuotųjų šalių, kad būtų sustiprintas sistemos atsakas. Įrodymais pagrįsta politika yra

labai svarbi, o bendruomenės savanorių, kaip neakademinių tyrimų partnerių, dalyvavimas yra praktika, galinti paremti ir patobulinti šiuos ketinimus.

Bibliografija:

1. Todorovič N, Vraceutiç M, Baboviç M, Stepanov B, Matejiç B, Džikanoviç B. "Niekam nepriklausančioje žemėje - smurtas dėl lyties prieš vyresnio amžiaus moteris (65+) Serbijos Respublikoje". Belgradas, Serbijos Raudonasis kryžius, 2021 m. Prieiga per internetą: redcross.org.rs/media/7139/na-nicijoj-zemlji-web-low-res.pdf.
2. Todorovic N, Vraceutic M, Djikanovic B, Matejic B. Smurto prieš pagyvenusius žmones dažnumas ir formos Serbijoje. *Temida* 2020, 23 (2) 203-227.
3. Cailin Crockett, Bonnie Brandl ir Firoza Chic Dabby. Išgyvenusieji paraštėse: smurto prieš vyresnio amžiaus moteris nematomumas. *Journal of Elder Abuse & Neglect* 2015. 27(4-5): 291-302.
4. PSO. Piktnaudžiavimas vyresnio amžiaus žmonėmis. Prieiga per internetą: <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people>.
5. JT Socialinės politikos ir plėtros skyrius Ekonomikos ir socialinių reikalų departamentas. Nepriežiūra, prievarta ir smurtas prieš vyresnio amžiaus moteris. Prieiga per internetą: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/neglect-abuse-violence-older-women.pdf>.
6. Urbaniak A, Wanka A. Dalyvaujantys metodai senėjimo tyrimuose - apžvalga. In: Urbaniak A, Wanka A (Eds.). *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research* (p. 1-14). London, Routledge 2023.
7. Messelis E, Vanoutrive D. Piktnaudžiavimas pagyvenusiais žmonėmis: mokslinio ir dalyvaujamojo požiūrio svarba. *International Journal of Integrated Care* 2023, 23(S1):143.
8. Chang ES, Dong X. (2017). Bendruomenės ir bendruomenės dalyvavimu grindžiamų tyrimų vaidmuo vyresnio amžiaus žmonių prievartos srityje. 10.1007/978-3-319-47504-2_26. In: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija: Dong, X. *Elder Abuse: Tyrimai, praktika ir politika* 2017. 10.1007/978-3-319-47504-2.

Isabelle Tournier Paul Valéry universiteto Montpellier 3 universitetas, Prancūzija

Bendradarbiavimas su demencija sergančiais žmonėmis: IDoService projekto įžvalgos apie iššūkius ir lūkesčius

Šio pranešimo tikslas - atkreipti dėmesį į galimas kliūti, trukdančias demencija sergantiems žmonėms dalyvauti tyrimuose, pasidalijant įžvalgomis iš Europos finansuojamo projekto

IDoService (2020-2022 m.). Projekto IDoService tikslas buvo sukurti vartotojui patogią paslaugą žmonėms, sergantiems lengva ir vidutinio sunkumo demencija, kad jie galėtų realizuoti save ir prisidėti prie visuomenės gyvenimo. Idėja buvo ta, kad paslauga leistų žmonėms planuoti, užmegzti ryšius ir dalyvauti jiems pritaikytose galimybėse. Jos tikslas buvo sumažinti pastebėjimą, kad žmonės, sergantys lengva ir vidutinio sunkumo demencija, praneša, jog jiems trūksta galimybių aktyviai dalyvauti jiems reikšmingoje veikloje (pavyzdžiui, fizinėje, socialinėje ar kultūrinėje veikloje) ir tai turi įtakos jų gerovei bei dalyvavimui visuomenėje (Ziebuhr et al., 2023). Tyrėjų grupė vadovavosi paslaugų projektavimo metodu, kuris atitinka holistinį, bendrai kūrybišką požiūrį į paslaugų teikimo kokybės gerinimą (Stickdorn ir Schneider, 2011). Projekte buvo remiamasi bendruoju projektavimu, siekiant įtraukti atitinkamas suinteresuotąsias šalis (demencija sergančius asmenis, jų globos partnerius, taip pat su amžiumi ar veikla susijusių organizacijų darbuotojus iš Didžiojo Mančesterio (Jungtinė Karalystė)). Projektas buvo organizuojamas trimis nuosekliais etapais, kuriuose dalyvavo įvairios suinteresuotosios šalys, t. y. žmonės, sergantys lengva demencija, jų priežiūros partneriai, paslaugas teikiančių įstaigų darbuotojai, tyrėjai ir dizaineriai. Pirmajame etape (1 žingsnis) buvo imami interviu ir rengiamos tikslinės grupės, siekiant sužinoti daugiau apie pageidavimus, kliūtis ir lengvinančias sąlygas dalyvauti prasmingoje veikloje sergant demencija. Antrasis etapas (3 žingsnis) - bendro projektavimo seminarai, kurių metu kartu su suinteresuotaisiomis šalimis buvo kuriamos galimos priemonės, susijusios su 1 žingsnyje nurodytais poreikiais. Remdamasi seminaruose gautais duomenimis, tyrėjų grupė sukūrė priemonių rinkinį "Aš galiu daryti" kaip naują paslaugą ir IDoService projekto rezultatą. Bendro projektavimo prototipas buvo patobulintas ir išbandytas paskutiniame etape (3 žingsnis) ir jį galima nemokamai rasti internete adresu www.idoservice.org.

Kalbant apie kliūtis ir trukdžius įtraukti ekspertus, šio tyrimo metu įgyta patirtis (t. y. demencija sergančius asmenis ir jų globėjus) buvo susijusi su Kovid-19 pandemijos situacija, kuri prasidėjo likus vos keliems mėnesiams iki projekto pradžios ir dėl kurios teko šiek tiek pakoreguoti iš pradžių planuotą projektą. Pagrindinis pritaikymas - tai perėjimas nuo asmeninių interviu ir tikslinių grupių daugiausia prie internetinio pristatymo. Iš pradžių planavome asmenines fokus grupes ir interviu su demencija sergančiais asmenimis, jų priežiūros partneriais ir suinteresuotaisiais darbuotojais. Dėl nacionalinio blokavimo ir draudimo rengti asmeninius susitikimus maždaug 10 pirmųjų projekto mėnesių visas fokus grupes rengėme internetu ("Microsoft Teams"), o didžiąją dalį interviu - taip pat internetu. Tik keturi interviu buvo atlikti asmeniškai, tik su demencija sergančiais asmenimis. Kadangi įvertinome, kad internetinis fokus grupių formatas nebūtų tinkamas ar patogus demencija sergantiems žmonėms, nusprendėme galiausiai neorganizuoti fokus grupių su jais. Dėl nacionalinio uždaro ir riboto paslaugų teikimo taip pat buvo gana sudėtinga įdarbinti ekspertus iš patirties, todėl sumažinome lūkesčius dėl jų dalyvavimo skaičiaus. Laimei, mums pavyko įdarbinti pakankamą skaičių demencija sergančių žmonių, padedant vietiniam paslaugų teikėjui - Age UK Salford, kuris buvo suinteresuotas galimais projekto rezultatais ir turėjo dalyvaujamųjų tyrimų patirties.

Be apribojimų, susijusių su Covid-19 kontekstu, reikėjo atlikti ir kitus su tyrimo medžiaga susijusius pakeitimus, kad ji būtų prieinama demencija sergantiems žmonėms, kurie, be kognityvinių sutrikimų, gali turėti ir kitų sutrikimų. Tai apėmė ne tik pačią tyrimo veiklą, bet ir etikos formas, įdarbinimo lankstinukus ir rezultatus. Nemažas iššūkis buvo padaryti dokumentus pakankamai informatyvius, bet kartu lengvai suprantamus, ypač žmonėms, kurie niekada anksčiau nedalyvavo mokslinių tyrimų veikloje. Be paprastos anglų kalbos ir trumpų sakinių, buvo stengiamasi naudoti pakankamai didelį, bevardį šriftą, patrauklias spalvas ir pakankamus kontrastus tarp skirtingų dokumento dalių. Kadangi vyresnio amžiaus žmonėms, ypač sergantiems demencija, kurie dažnai nebegali vairuoti arba važiuoti viešuoju transportu, gali kilti judėjimo problemų, pasiūlėme tyrimo partnerio transportą arba padengėme taksi išlaidas, kad jie galėtų patogiai atvykti į tyrimo vietą. Dalyviai taip pat buvo raginami atvykti kartu su giminaičiais, jei dėl to jie jaustųsi užtikrinčiau ir ramiau.

Jei įmanoma, rekomenduojama atlikti tyrimo veiklą ekspertams iš patirties pažįstamoje vietoje, kad jie jaustųsi patogiau ir labiau pasitikėtų savimi. Pavyzdžiui, IDoService bendro projektavimo seminarai su demencija sergančiais žmonėmis buvo organizuojami per Age UK Salford ir vyko jų kas du mėnesius rengiamų demencijos kavinių metu, o šio tyrimo dalyviai buvo nuolatiniai demencijos kavinių dalyviai. Pažįstama socialinė aplinka suteikė palankias sąlygas dalyvauti bendro projektavimo veikloje ir išreikšti savo nuomonę. Grupė jau anksčiau dalyvavo mokslinių tyrimų projektuose ir žinojo apie sutikimo procesą. Visi dalyviai prieš renginį buvo informuoti, kad galėtų nuspręsti, ar nori dalyvauti, ar ne. Informacija ir sutikimo formos buvo pateiktos prieš savaitę, kad jie turėtų pakankamai laiko perskaityti, o sutikimas buvo (pakartotinai) patvirtintas renginio dieną. Prieš seminarą buvo surengti pietūs, kad dalyviai ir tarpininkai galėtų neformaliai susipažinti prieš prasidedant seminarui. Galiausiai labai svarbus dalykas, kurį pabrėžė grupės, su kuriomis dirbome, buvo poreikis užtikrinti komunikacijos tęstinumą ir nuolat informuoti bendrai projektuojančius dalyvius apie rezultatus ir tolesnius pokyčius, kad jie jaustų, jog jų indėlis yra vertinamas. Apibendrinant galima teigti, kad tai, jog dalyvavimas tyrime dalyviams yra malonus ir prasmingas, turi teigiamos įtakos tiesioginei surinktų duomenų kokybei, dalyvių savijautai ir norui dalyvauti tyrime ateityje (Rodgers 2018; Zeilig et al. 2019).

Nuorodos

Niedderer, K., Tournier, I., Orton, L., & Threlfall, S. (2023). Aš galiu: (angl. Co-Designing a Service with and for People with Dementia to Engage with Volunteering). *Socialiniai mokslai*, 12, 364. <http://dx.doi.org/10.3390/socsci12060364>

Rodgers, P (2018). Bendras projektavimas su demencija sergančiais žmonėmis. *CoDesign*, 14, 188-202

Stickdorn, M., & Schneider, J. (2011). *Tai paslaugų dizaino mąstymas: pagrindai, priemonės, atvejai*. Wiley

Tournier, I., Orton, L., Dening, T., Ahmed, A., Holthoff-Detto, V., & Niedderer, K. (2023). Žmonių, sergančių lengva ir vidutinio sunkumo demencija, norų, poreikių, galimybių ir iššūkių, susijusių su galimybe užsiimti prasminga veikla, tyrimas. *International journal of environmental research and public health*, 20, 5358. <https://doi.org/10.3390/ijerph20075358>

Zeilig, H., Tischler, V., van der Byl Williams, M., West, J., & Strohmaier, S. (2019). Bendrakūrybiškumas, gerovė ir agentūriškumas: A case study analysis of a co-creative arts group for people with dementia. *Journal of aging studies*, 49, 16-24. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2019.03.002>

Ziebuhr, B., Zanasi, M., Bueno Aguado, Y., Losada Durán, R., Dening, T., Tournier, I., Niedderer, K. ir kiti (2023). Gyventi gerai sergant demencija: (angl. Feeling Empowered through Interaction with Their Social Environment). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(12), 6080. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph20126080>

2 darbo grupė

WG 2

Community and Place

2 darbo grupės tikslas - kurti įtraukias bendruomenes, kuriose vyresnio amžiaus suaugusieji iš įvairių sluoksnių jaustųsi vertinami ir remiami. Ypač daug dėmesio 2 darbo grupė skiria vyresnio amžiaus migrantams, pabėgėliams, vietiniams gyventojams ir tiems, kurie susiduria su kliūtimis naudotis tokiomis paslaugomis ir infrastruktūra kaip sveikatos priežiūra ir transportas. Skatindama įtrauktį ir įvairovę, WG2 prisideda prie visuomenės, kurioje kiekvienas, nepriklausomai nuo kilmės, jaučia priklausomybę ir paramą, kūrimo.

Marion Scheider-Yilmaz ir Charles Waldegrave vadovavo šiai grupei ir organizavo WG2 sesiją Krokuvoje.

Šioje sesijoje pranešimus skaitė šie pranešėjai: Anne Ramos ir Ute Karl, Fifi Kvalsvik ir Marianne Storm, Mário Rui André, Marion Scheider-Yilmaz ir Charles Waldegrave.

Fifi Kvalsvik ir Marianne Storm, Stavangerio universiteto Sveikatos mokslų fakulteto Visuomenės sveikatos katedra, Norvegija

Kelių iš vienetinės įtrauktų tyrinėjimas: Žvilgsnis į namuose gyvenančių vyresnio amžiaus žmonių depresiją, vienetę ir silpnumą.

Pagrindinės aplinkybės: Sužinoti apie depresiją, vienetę ir silpnumą yra labai svarbu siekiant nustatyti paramos priemones, kurios skatintų didesnę socialinę įtrauktį ir gerintų vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybę. Šie veiksniai turi įtakos asmens gebėjimui visapusiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Depresija ir vienetė dažnai lemia socialinį uždarumą ir izoliaciją, o silpnumas gali apriboti fizines galimybes ir dar labiau sumažinti socialinį aktyvumą.

Tikslas: Tikslas: įvertinti namuose gyvenančių vyresnio amžiaus žmonių silpnumo lygio pokyčius per penkis mėnesius ir iširti depresijos ir vienišumo funkcinis pokyčius nuo pradinio laikotarpio prieš tyrimą (t1) iki laikotarpio po tyrimo (t2) bei jų ryšį su silpnumu. Pradiniame etape sveikatos priežiūros specialistai įvertina dalyvius, kad nustatytų tinkamiausias paramos rūšis. Tai gali būti dalyvavimas senjorų veiklos centruose, grupinių mankštų užsiėmimai, vaikščiojimo klubai, mezgimo klubai ir socialiniai pietūs.

Tyrimo klausimai:

- Ar galima nustatyti depresijos pokyčius, kuriuos galima pastebėti nuo t1 iki t2, ir kaip šie pokyčiai susiję su silpnumu?
- Ar galima nustatyti vienišumo pokyčius, kuriuos galima pastebėti nuo t1 iki t2, ir kaip šie pokyčiai susiję su silpnumu?

Metodai: Šiame prieš-po tyrime, registruotame ClinicalTrials.gov (NCT05837728), dalyvauja tarpprofesinės registruotų slaugytojų, kineziterapeutų ir ergoterapeutų komandos, atliekančios sveikatos poreikių vertinimą. Šie vertinimai buvo atliekami iš pradžių pradžioje ir po penkių mėnesių. Imtį sudaro 40 namuose gyvenančių 75 metų ir vyresnių pagyvenusių žmonių, kurie kreipėsi dėl Norvegijos savivaldybių teikiamų sveikatos priežiūros ir slaugos paslaugų. Duomenų analizę sudaro aprašomoji statistika, paprasti testai, diagramų ir koreliacijos koeficientų pateikimas.

Preliminarių rezultatų apžvalga:

Depresija ir silpnumas:

- Pradinis lygis (t1): nustatyta, kad 13 dalyvių serga depresija, 5 - labai didele depresija, 8 - depresija.

- Praėjus penkiems mėnesiams (t2): iš šių 13 atvejų pagerėjo (7), nepasikeitė (5), pablogėjo (1) ir atsirado naujų atvejų (6).

- Silpnumo lygis tarp tų, kuriems depresija pagerėjo: pagerėjo (2), pablogėjo (3) ir nepakito (2). Likusių dalyvių silpnumo lygiai išliko stabilūs per visą tyrimo laikotarpį.

Vienatvė ir silpnumas:

- Bazinis rodiklis (t1): 2 dalyviai buvo pripažinti labai vienišais, o 6 - ribotai vienišais. Pastaba: "ribinis vienišumas" reiškia balus, esančius ties riba tarp "vienišas" ir "ne vienišas".

- Praėjus penkiems mėnesiams (t2): visų 8 dalyvių vienišumo lygis pagerėjo, tačiau buvo 1 naujas atvejis.

- Šių dalyvių silpnumo lygiai: pablogėjo (3), nepakito (5) ir pagerėjo (1).

Pagrindinės išvagos:

- Depresija ir vienatvė: abiejose srityse pastebimai pagerėjo padėtis, o tai rodo įtraukios bendruomenės socialinės veiklos ir paramos paslaugų naudą.

- Silpnumas: Tai, kad silpnumo lygiai yra nevienareikšmiai, rodo sudėtingą psichikos sveikatos ir fizinės gerovės sąveiką.

- Naujų depresijos ir vienatvės atvejų atsiradimas rodo, kad nuolat reikia visapusiškos nuolatinės pagalbos.

Refleksija: Mūsų tyrimas leido suprasti, su kokiais iššūkiais vyresnio amžiaus suaugusieji susiduria bendraudami su savo bendruomenėmis. Šie iššūkiai atskleidžia veiksnius, trukdančius vyresnio amžiaus suaugusiesiems užmegzti ryšius su kitais žmonėmis, ir pabrėžia tolesnių tyrimų ir tikslingų sprendimų poreikį. Mes remiame individualizuotų priežiūros planų, kurie yra pritaikomi ir specialiai pritaikyti individualiems poreikiams, įgyvendinimą, užtikrinant, kad visi vyresnio amžiaus suaugusieji galėtų visapusiškai pasinaudoti iniciatyvomis, kuriomis siekiama pagerinti jų integraciją į visuomenę. Nors socialinės veiklos organizavimas yra savaime vertingas, ne mažiau svarbu suteikti galimybę naudotis visapusiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis. Kartu šios pastangos padeda kurti labiau įtraukiančią ir palankią aplinką mūsų vyresnio amžiaus bendruomenės nariams.

Marion Scheider-Yilmaz, PACTE laboratorija, Grenoblio Alpių universitetas, Prancūzija

Vyresnio amžiaus suaugusiųjų socialinės įtraukties apžvalga. "Design citoyen": dalyvaujamas tyrimų projektas su vyresnio amžiaus suaugusiais

Pagrindinės aplinkybės: Šiuo metu Prancūzijoje ir kitur plėtojama daugybė dalyvaujamųjų metodų ir mokslinių tyrimų projektų, kuriuose dalyvauja vyresnio amžiaus suaugusieji. Nors vyresnio amžiaus suaugusiųjų įtraukimas į tiesiogiai su jais susijusius mokslinius tyrimus ir projektus tapo bendru tikslu, dažnai nepakankamai dėmesio skiriama įvairių grupių ir profilių dalyvavimui. Todėl taikant dalyvaujamuosius metodus paprastai įtraukiamos labai homogeniškos grupės, taip įtvirtinant kitų grupių (pvz., vyresnio amžiaus migrantų, vyresnio amžiaus moterų, neįgalių vyresnio amžiaus suaugusiųjų) nematomumą.

Tikslas: Šio mokslinių tyrimų projekto tikslas - sukurti dalyvaujamąjį metodą, kuris į vietos sprendimų priėmimo procesus įtrauktų įvairių profilių vyresnio amžiaus suaugusiuosius. Iš pradžių metodo prototipas išbandomas vienoje eksperimentinėje vietovėje (T1), o paskui jį dar aštuoniose kitose Prancūzijos vietovėse išbandys tyrėjų grupė (T2). Galiausiai dalyvaujantys tyrėjai, naudodami bendrą vertinimo sistemą, įvertins metodą ir jis bus perkeltas į priemonių rinkinį.

Tyrimo klausimai:

- Ar dalyvavimo proceso rezultatai skiriasi priklausomai nuo dalyvujančių vyresnio amžiaus žmonių grupių?
- Ar metodo, skirto labiausiai atskirtoms vyresnio amžiaus suaugusiųjų grupėms, formavimas lemia didesnę įtrauktį į dalyvaujamuosius tyrimus ir galiausiai į sprendimų priėmimo procesą?

Metodai: Tyrimo projektas apima dalyvaujamojo metodo, pagal kurį dalyviai rengia ir pristato konkrečius sprendimus pagrindiniams vietos veikėjams ir sprendimų priėmėjams, kūrimą ir išbandymą. Sudaromos dvi grupės: viena - vyresnio amžiaus suaugusiųjų, aktyviai dalyvujančių socialinėje ir pilietinėje veikloje, kita - vyresnio amžiaus suaugusiųjų, kurie paprastai mažiau dalyvauja arba nedalyvauja tokioje veikloje. Taikant šį metodą, naudojamos įvairios įtraukios priemonės, padedančios grupėms atlikti vietos diagnostiką ir parengti nustatytų problemų sprendimus. Vėliau šis metodas buvo išsamiai aprašytas priemonių rinkinyje, kurį įvairios tyrimų grupės atkartojo visoje Prancūzijoje.

Preliminarių rezultatų apžvalga:

- Įvairus dalyvavimas lemia įvairius rezultatus: Dalyvavimo metodo preliminarus išbandymas rodo, kad dalyvavimo proceso rezultatai labai skiriasi priklausomai nuo

dalyvaujančių vyresnio amžiaus suaugusiųjų grupių įvairovės. Grupės, turinčios skirtingą patirtį ir skirtingą dalyvavimo socialinėje ir pilietinėje veikloje lygį, pateikia skirtingus požiūrius ir sprendimus, todėl dalyvavimo tyrimuose svarbu užtikrinti įtrauktį.

- Didesnė įtrauktis taikant tikslinius metodus: Metodas, skirtas įtraukti labiausiai atskirtas vyresnio amžiaus suaugusiųjų grupes, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus migrantus, vyresnio amžiaus moteris ir neįgalius vyresnio amžiaus suaugusiuosius, rodo didesnę įtrauktį tiek į tyrimo procesą, tiek į sprendimų priėmimo rezultatus. Taikant šį tikslinį metodą į vietos sprendimų priėmimo procesus veiksmingai įtraukiami marginalizuotų grupių atstovai.

- Efektyvus integracinių priemonių ir patarimų naudojimas: Dalyvaujamojo metodo metu naudojamos įtraukiosios priemonės pasirodė esančios veiksmingos, nes vyresnio amžiaus žmonės gali atlikti vietos diagnostiką ir parengti konkrečius sprendimus. Šios priemonės palengvina įsitraukimą ir užtikrina, kad visi dalyviai, nepriklausomai nuo jų ankstesnio pilietinio dalyvavimo lygio, galėtų prasmingai prisidėti prie projekto.

- Metodo mastelio keitimo ir pakartojimo galimybės: Sėkmingas dalyvaujamojo metodo pakartojimas daugelyje Prancūzijos vietų rodo, kad metodą galima pritaikyti įvairioms aplinkybėms. Šio tyrimo metu sukurta bendra vertinimo sistema ir priemonių rinkinys suteikia standartizuotą metodą, kuriuo gali naudotis įvairios tyrimų grupės, taip užtikrinant nuoseklią kryžminę vietos rezultatų analizę.

Refleksija: Šio tyrimo projekto išvados pabrėžia, kad, taikant dalyvavimo metodus, kuriuose dalyvauja vyresnio amžiaus suaugusieji, labai svarbu užtikrinti įvairovę ir įtrauktį. Aktyviai siekdamas įtraukti įvairius vyresnio amžiaus suaugusiųjų profilius, ypač tuos, kurie dažnai lieka nuošalyje, projektas ne tik praturtina sprendimų priėmimo procesą įvairiomis perspektyvomis, bet ir užtikrina, kad būtų sustiprintas paprastai negirdimų žmonių balsas. Sėkmingas įtraukiančių priemonių ir metodų taikymas įtraukiant skirtingos kilmės ir pilietinio dalyvavimo lygio dalyvius rodo, kad šiuos metodus galima pritaikyti ir pritaikyti įvairiose srityse.

Bibliografija:

Vial, S., (2017), *Le design*, Presses Universitaires de France, <https://doi.org/10.3917/puf.vial.2017.01>

Viriot Durandal, JP., Moolaert, T., Scheider-Yilmaz, M., (red.), (2024), *Ageing in communities and territories*, *Retraite et Société*, Specialusis angliškas leidinys Nr. 1, CNAV, <https://doi.org/10.3917/rs1.hs1.0010>

Scheider-Yilmaz, M., Viriot Durandal, J-P., Fougeyrollas, P., (red.), (2023), *Citoyenneté et droits humains : réflexions croisées entre le handicap et le vieillissement* [Pilietiškumas ir žmogaus teisės: kryžminiai požiūriai į negalią ir senėjimą], *Aequitas - Journal of human development, disability, and social change*, n°29, 140 p.

<https://www.erudit.org/fr/revues/aequitas/2023-v29-n2-aequitas08962/>

Scheider-Yilmaz, M., (2022), Citoyenneté engagée et autonomie : le cas de la participation des personnes handicapées et des personnes âgées dans les Conseils Départementaux de la Citoyenneté et de l'Autonomie [Aktyvus pilietiškumas ir autonomija: žmonių su negalia ir vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimas Conseils Départementaux de la Citoyenneté et de l'Autonomie], daktaro disertacija, Lotaringijos universitetas, 392 <https://www.theses.fr/2022LORR0223>

Charles Waldegrave, Giang Nguyen, Monica Mercury, Catherine Love, Chris Cunningham, The Family Centre Social Policy Research Unit, Lower Hutt, Wellington, Naujoji Zelandija

Dalyvaujantys metodai su vietinėmis bendruomenėmis siekiant pagerinti politinį atsaką

Tikslas

Šio tyrimo tikslas - pateikti bendrai sukurtą kokybinę ir kiekybinę informaciją apie kaumātua (Naujojoje Zelandijoje gyvenančių maorių senjorų) gerovę ir dalyvavimą, kuri padėtų formuoti kultūriškai tinkamą politiką, planuoti aplinką ir teikti j kultūrą orientuotas paslaugas. Konkretus pranešimo tikslas - apibūdinti tyrimo aspektą, kuris buvo atliktas siekiant sukurti autentiškas kaumātua socialines ir ekonomines priemones (ir skales) per bendro kūrimo susirinkimus, kurie buvo skirti įveikti vakarietiško prielaidų šališkumą ir buvo sutelkti į maorių vertybes ir gerovės sampratą. Tai yra didesnio tyrimo "Tai Kaumātuatanga Older Māori Wellbeing and Participation" dalis: Jį finansuoja Naujosios Zelandijos nacionalinė mokslo programa "Ageing Well National Science Challenge".

Kultūriškai pagrįstų socialinių priemonių kūrimo tikslas buvo tas, kad dabartinės rodiklių skalės, naudojamos politikos formavimui ir paslaugų kūrimui, yra vakarietiškos ir neatspindi pagrindinių maorių vertybių aspektų. Pavyzdžiui, kai kurie vienatvės, diskriminacijos ir socialinių ryšių aspektai yra universalūs, tačiau kiti aspektai yra kultūriškai specifiniai. Vyresnio amžiaus maoriai vertina dvasingumą, kolektyvinius mąstymo ir veiklos būdus bei genealoginius ryšius kaip pagrindinius buvimo būdus, kurie prieštarauja vakarietiškam sekuliarizmui, individualizmui ir branduolinės šeimos struktūroms. Vakarų skalės natūraliai atspindi kultūras, iš kurių jos išaugo, todėl, pavyzdžiui, politikos formavimui naudojami duomenys yra tinkami Vakarų visuomenėms, tačiau jos neatspindi unikalios maorių vienišumo, gerovės ar net diskriminacijos aspektų. Jei šie įrodymai neatspindimi, politikos formuotojai ir paslaugas kuriantys asmenys dažnai tiesiog susitelkia į turimus įrodymus, o į unikalios kultūrinis aspektus neatsižvelgiama. Tai gali paaiškinti, kodėl ne vakarietiško grupių, ypač čiabuvių, rezultatai dažnai būna prastesni nei pagrindinių vakarietiško grupių.

Metodika

Taikant kokybinę bendro kūrimo su vyresnio amžiaus maoriais metodiką, buvo sudaryta vyresnio amžiaus maorių gerovės rodiklių skalė, atspindinti jų pasaulėžiūrą ir patirtį. Tai vienas iš šešių kuriamų rodiklių. Kitos skalės skirtos vienatvei, socialiniams ryšiams, diskriminacijai, piktnaudžiavimui ir kaimynystės gerovei.

Bendro kūrimo hui (susitikimai) su vyresnio amžiaus maoriais vyko visoje Aotearoa (maorių kalbos žodis, reiškiantis Naująją Zelandiją) su aštuoniomis skirtingomis vyresnio amžiaus maorių grupėmis. Jiems vadovavo maorių tyrėjai, kurie buvo tyrimo grupės nariai. Hui buvo dalyvaujamojo pobūdžio ir vyko maorių būdu, išreiškiančiu jų vertybes ir veiklos būdus. Kiekvieną grupę sudarė: Karakia ir mihi (palaiminimo ir sveikinimo kalba); Waiata tautoko (palaiikymo daina); Mihimihi Whakawhanaungatanga (prisistatymas apie tai, kas esate); Manaakitanga (svetingumas); Hui Kōrero - (atviro dialogo propagavimas ir skatinimas); Wānanga Kōrero - (Idėjų ir mātāuranga (žinių) rinkimas - įrašoma sutikus); Poroporoaki (Baigiamosios mintys, apmąstymai ir padėka); Koha (dovana už jų laiką); Waiata ir karakia ano (Daina ir palaiminimas).

Kaupapa, arba pagrindinis hui tikslas, buvo gerovė ir gyvenimo kokybė. Dalyviai buvo kviečiami pasidalyti savo mintimis apie laimę ir saugumą, kurie jiems suteikia gyvenimo kokybę arba gerovę. Jie buvo kviečiami pasidalyti svarbiausiais dalykais, kurie jiems, kaip vyresnio amžiaus maoriams, suteikia laimės. Kas jiems ir kitiems jų amžiaus ar vyresniems maoriams leidžia jaustis saugiai ir patogiai? Kas mažina jų laimę? Kokie dalykai verčia juos jaustis nesaugiai ir nepatogiai? Kas jiems ir kitiems vyresnio amžiaus maorių draugams ir giminaičiams suteikia pasitenkinimo jausmą? Atsakymai buvo įrašyti (gavus leidimą) ir susisteminti. Pirminės temos buvo išplėtos į klausimus, kad būtų sukurta pirminė vyresnio amžiaus maorių gerovės skalė.

Bendrai sukurta pagyvenusių maorių gerovės skalė kartu su kitomis panašiomis pirmiau minėtomis socialinėmis skalėmis buvo įtraukta į klausimyną, kuris buvo pateiktas nacionalinei atsitiktinei imčiai, sudarytai iš 2 000 vyresnių nei 50 metų maorių. Analizuodami rezultatus, galėjome patikrinti skalių statistinį patikimumą ir pagrįstumą. Taigi, dalyvaujant bendrai sukurto tyrimo dalis galėjo būti patikrinta kiekybiniais metodais dėl jos tinkamumo naudoti kaip rodiklių skalę, šiuo atveju - gerovės skalę.

Išvados

Bendrai sukurti atsakymai buvo suskirstyti į temas, o 12 klausimų, atspindinčių dažniausiai pasikartojančias temas, buvo parengti gerovės skalei. Tai buvo šio tyrimo kokybiniai rezultatai. Trys analizės metu išryškėjusių dvylikos klausimų pavyzdžiai, pvz:

- Esu gerai susijęs su Te Ao Māori (maorių pasauliu).

Visiškai sutinku / Sutinku / Nesutinku / Visiškai nesutinku

- Savo gyvenime džiaugiuosi wairua (dvasiniu) ryšiu

Visiškai sutinku / Sutinku / Nesutinku / Visiškai nesutinku

- Jaučiuosi gerbiamas ir galintis prisidėti prie savo whānau (išplėstinės šeimos) ir bendruomenės.

Dažnai / Kartais / Nedažnai / Niekada

Tuomet 12 bendrai sukurtos vyresnio amžiaus maorių gerovės skalės klausimų patikimumas ir pagrįstumas buvo patikrintas atliekant nacionalinę atsitiktinę daugiau nei 2000 vyresnio amžiaus maorių apklausą. Rezultatai parodė, kad vidinio nuoseklumo ir patikimumo testavimo rezultatai yra aukšti, gerokai viršijantys Kronbacho alfa skalės ribą - 12 klausimų rezultatas buvo 0,843. Patvirtinamosios faktorinės analizės rezultatai taip pat buvo geri. Naudojant R paketą lavaan. Visų klausimų, išskyrus du, faktorinės apkrovos rodiklis buvo gerokai didesnis nei 0,4, septynių klausimų - didesnis nei 0,5, o trijų - gerokai didesnis nei 0,7, o tai rodo skalių pagrįstumą.

Reikšmė: Šio tyrimo reikšmė: Šio tyrimo reikšmė yra ta, kad buvo sukurta naujoviška metodika, leidžianti remtis žmonių, kuriems buvo sukurtos skalės, žiniomis, siekiant sukurti priemones, kurios gali būti naudojamos kaip įrodymai formuojant politiką ir teikiant paslaugas jų pačių žmonėms. Kartu su šiomis bendruomenėmis kuriant bendrai sukurtas socialinių rodiklių priemones, į kurias įtraukiamos jų žinios ir patirtis apie gyvenimo kokybę jų bendruomenėse, galima pateikti aštresnių įrodymų įtraukios politikos formavimui ir paslaugų teikimui. Standartinė tarptautinė skalė atspindi universalius vienatvės aspektus, bet ne svarbius kultūrinius aspektus.

Bibliografija:

Cogburn, C. (2019). Kultūra, rasė ir sveikata: Kultūra ir kultūra: poveikis rasinei nelygybei ir gyventojų sveikatai. *The Millbank Quarterly*, 97(3), 736-761

Hitti, A., Mulvey, K., & Melanie, K. (2011). Socialinė atskirtis ir kultūra: K.: Socialinė atskirtis ir socialinė atskirtis: grupės normų, grupės tapatumo ir teisingumo vaidmuo. *Anales de Psicología*, 27(3), 587-599, Specialusis leidinys "Prejudice: Socialinės raidos perspektyvos" (angl. Sociodevelopmental perspectives).

Love, C. (2006 m.) "Maorių požiūriai į kolonizaciją šiuolaikinėje Aotearoa/Naujosios Zelandijos vaiko ir šeimos gerovės politikoje ir praktikoje", Cameron, G. ir Freymond, N. (red.) "Towards Positive Systems of Child and Family Welfare: International Comparisons of Child Protection, Family Service and Community Caring Systems". Toronto: (p. 237-268).

Pihama, L. (2001). *Tihei mauri ora Honoring our voices: Mana wahine kaip kaupapa Māori teorinė sistema*. Nepublikuota daktaro disertacija. Oklandas, Naujoji Zelandija: Oklando universitetas.

Raleigh, V., & Holmes, J. (2021). Anglijos etninių mažumų grupių žmonių sveikata. The King's Fund. <https://www.kingsfund.org.uk/publications/health-people-ethnic-minoritygroups-england>

Smith, L. (1999). Metodologijų dekolonizavimas: Tyrimai ir čiabuvių tautos. Niujorkas ir Dunedinas: Zed Books & Otago University Press.

Waldegrave, C., Cunningham, C., Love, C., Nguyen, G. ir Mercury. M. (2023) Co-creating culturally nuanced social measures with indigenous elder. In A. Urbaniak and A. Wanka (Eds.) Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research. DOI: 10.4324/9781003254829

Waldegrave, C. ir Mercury. M. (2023) Co-creating research: (angl. Co-researchers' parallel conversations). In A. Urbaniak ir A. Wanka (Eds.) Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research. DOI: 10.4324/9781003254829

Wang, Y., Chen, X., Chen, W., Zhang, Z., Zhou, Y. ir Jia, Z. (2020). Ethnicity and health inequalities (Etniškumas ir sveikatos netolygumai): Kinijos socialinių pokyčių tyrimo (CSSC) 2010 m. duomenimis paremtas empirinis tyrimas Vakarų Kinijoje. BMC Public Health, 20(637), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08579-8>

3 darbo grupė

WG 3

Technology and
Innovation

3 darbo grupė (WG3) skirta vyresnio amžiaus žmonėms, kurie gali jaustis palikti nuošalyje šiuolaikiniame skaitmeniniame pasaulyje. Tai asmenys, kuriems gali būti sunku naudotis kompiuteriais, išmaniaisiais telefonais ar internetu, taip pat tie, kurie gali neturėti reikiamų prietaisų ar programinės įrangos, kad galėtų veiksmingai naudotis technologijomis. WG3 siekia prisidėti užtikrinant, kad skaitmeninė transformacija apimtų ir vyresnio amžiaus suaugusiuosius. Šiai grupei vadovauja Arlind Reuter ir Peter Enste su Alexander Kucharski, kurie organizavo WG 3 sesiją Krokuvoje. Šioje sesijoje pranešimus skaitė šie pranešėjai: Leen Broeckx, Sonay Caner-Yıldırım, Cecilia Sik-Lanyi, María-Trinidad Herrero, Krzysztof Klincewicz, Arlind Reuter ir Alexander Kucharski.

Leen Broeckx, "LiCalab", Belgija

"LiCalab" (Gyvenimo ir priežiūros laboratorija) - tvarus naudotojų dalyvavimas taikant gyvosios laboratorijos metodą

Pagrindinis tyrimo klausimas / tikslas

PAARnet atidarymo konferencijoje "LiCalab" pristatė "gyvosios laboratorijos" požiūrį į dalyvavimą priežiūros technologijų ir inovacijų tyrimuose.

Pagrindinis "LiCalab" tikslas - padėti organizacijoms ir žmonėms kurti priežiūros inovacijas įtraukiant galutinius vartotojus (piliečius, priežiūros specialistus ir kitas suinteresuotąsias šalis) nuo pat kūrimo pradžios iki įvedimo į rinką.

Metodai

Gyvosios laboratorijos gali būti apibrėžiamos kaip atviros inovacijų sistemos, kuriose suinteresuotosios šalys prisideda prie sprendimų tyrimo, bendro kūrimo, vertinimo ir didinimo, siekiant sukurti tvarų poveikį realiomis sąlygomis (Europos gyvųjų laboratorijų tinklas (ENoLL), 2023).

"LiCalab" yra Thoma Moro taikomųjų mokslų universiteto (Flandrija, Belgija) mokslinių tyrimų grupė. Siekdama tapti tvarios vietos inovacijų ekosistemos kūrėja, "LiCalab" sukūrė didelę naudotojų bendruomenę.

Naudotojų bendruomenės, dar vadinamos "naudotojų grupe", kūrimas ir palaikymas teikia daug naudos kūrėjams, tyrėjams ir patiems piliečiams.

Išvados

Kiek daugiau nei 60 proc. naudotojų grupės sudaro 60 metų ir vyresnio amžiaus žmonės.

Vyresnio amžiaus suaugusiųjų įtraukimas nuo pat inovacijų proceso pradžios yra abipusiai naudingas. Tyrėjams šis dalyvavimo metodas suteikia labai vertingų įžvalgų apie naudojimo kontekstą. O galutiniam naudotojui (vyresnio amžiaus asmeniui ar pacientui) suteikiama galimybė prisidėti prie projektavimo proceso kaip savo kasdienio gyvenimo ekspertui. Galutinis tikslas - suprojektuoti naujovišką gaminį, pritaikytą galutinio naudotojo poreikiams ir lūkesčiams.

Gyvojoje laboratorijoje atliekami vartotojų tyrimai sujungia įmones, priežiūros organizacijas ir vyresnio amžiaus žmones. Vis dar esama atotrūkio, o suinteresuotosios šalys ne visada sutaria tarpusavyje.

Vyresnio amžiaus žmonės, keliaudami su slaugos naujovėmis, sužino naujų dalykų apie įvairias pagalbines priemones ir įrankius. Daug dėmesio skiriama skaitmeninei įtraukčiai. Visi turi būti prisijungę ir atlikti realius tam tikros skaitmeninės programos bandymus, panelės vadovas užtikrina žingsnis po žingsnio planą, asmeninį instruktažą ir pagalbos tarnybą.

"LiCalab" tvarumą lemia du svarbūs veiksniai. Tai - aukšta mokslinių tyrimų ir inovacijų veiklos kokybė ir, antra, suinteresuotųjų šalių įtraukimo strategija. Šie žingsniai išsamiau aprašyti tvarios gyvosios laboratorijos sukūrimo plane, kurį "LiCalab" parengė ACSELL projektui (ACSELL, 2023 m.).

"LiCalab" kiekvieną dieną investuoja į aktyvią atskirų naudotojų atranką konkreitiems projektams ir tai derinama su ilgalaike bendruomenės kūrimo veikla, kurios metu naudotojų grupė gali susitikti ir bendrauti.

Renkant individualius duomenis svarbu sukurti saugią erdvę tiek bendraujant tiesiogiai, tiek tvarkant duomenų bazes internete. Grupės valdytojai yra naudotojų bendruomenės duomenų sargai. Atsargus elgesys su asmenine dalyvių informacija yra raktas į pasitikėjimu grįstų santykių kūrimą. Grupės nariai gali priimti tikrai pagrįstus ir nepriklausomus sprendimus, nes jie informuojami skaidriai ir lengvai suprantamais žodžiais.

Bendruomenės nariams patinka lankytis mokslinių tyrimų veikloje, jie teigia, kad "Tai yra kažkas teigiamo mano gyvenime. Man tai kelia gerus jausmus." ir "Kai ateinu į LiCalab veiklą, visada jaučiuosi kaip namie.". LiCalab naudotojų bendruomenė akivaizdžiai pasižymi aukšta vidine ir altruistine motyvacija. Dalyviai taip pat gauna padėkos laišką ir nedidelę paskatą, pavyzdžiui, knygų kuponą, kaip padėką už savo laiką ir pastangas.

"LiCalab" propaguoja į žmogų orientuotą dizainą medicininės priežiūros, reabilitacijos, priežiūros technologijų, gyvenimo su pagalba, aktyvaus ir sveiko senėjimo bei psichikos

sveikatos srityse. "LiCalab" tiria ir tvirtina naujus produktus ir paslaugas, taikydama dalyvavimo metodus, pavyzdžiui, bendro kūrimo sesijas ir realius bandomuosius bandymus. Ir tai atliekama naudojant aukštos kokybės protokolus. Ir visada pagrindinį vaidmenį atlieka naudotojas.

Bibliografija

- ACSELL (2023 M.). Tvaraus gyvenimo laboratorijos įkūrimas. <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/acsell/library/>
- Europos gyvųjų laboratorijų tinklas (ENoLL) (2023 m. rugsėjo 5 d.). Apie mus. <https://enoll.org/about-us/>.

Sonay Caner-Yıldırım, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Turkija

Vyresnio amžiaus suaugusio žmogaus, išgyvenusio nelaimę, ir paramos teikėjo įgalinimas: Technologijų mentorystės Turkijoje atvejo tyrimas

Pagrindinis tyrimo klausimas / tikslas:

Šiame atskiro atvejo tyrime nagrinėjama metus trukusios technologinės mentorystės iniciatyvos įtaka 66 metų psichikos sveikatos specialistui, kuris ne tik išgyveno 2023 m. vasario 6 d. Turkijoje įvykusį pražūtingą žemės drebėjimą, bet ir savanoriškai pasiūlė teikti paramą psichosocialinėje programoje po nelaimės. Tyrime taikomas dalyvaujamas ir tarpgeneracinis požiūris, siekiant ištirti individualizuotos technologinės mentorystės veiksmingumą skatinant vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninę įtrauktį tokiais išskirtiniais aplinkybėmis. Unikalus dvigubas dalyvio vaidmuo - ir išgyvenusiojo, ir psichikos sveikatos specialisto - suteikia tyrimui papildomą sudėtingumo lygmenį. Sutelkiant dėmesį į šį ypatingą kontekstą, tyrimu siekiama papildyti besiplečiantį žinių apie vyresnio amžiaus suaugusiųjų skaitmeninę kompetenciją bagažą. Be to, jis išsiskiria iš ankstesnių tyrimų, kuriuose buvo nagrinėjamas kartu mokymosi ir dalyvaujamųjų tyrimų metodų poveikis šios amžiaus grupės skaitmeniniam raštingumui (pvz., Cheng et al., 2021; Lee & Kim, 2018).

Metodai

Tyrime taikoma vieno atvejo tyrimo metodika, naudojant pusiau struktūruotus interviu ir standartizuotus klausimynus duomenims apie dalyvių patirtį ir rezultatus rinkti. Per 12 mėnesių 66 metų psichikos sveikatos specialistė iš 37 metų mokymo technologijų eksperto gavo individualizuotus technologijų mokymus. Tyrimo metu buvo renkami ir analizuojami kokybiniai duomenys iš pusiau struktūruoto interviu ir kiekybiniai duomenys iš Skaitmeninės kompetencijos skalės (Gümüş & Kukul, 2023) ir adaptuotos lūkesčių-vertybių-kaštų (EVC) skalės (Kosovich et al., 2015).

Dalyvaujamojo tyrimo metodas užtikrina, kad dalyvis aktyviai dalyvautų tyrimo procese, o jo unikali patirtis ir perspektyvos būtų tyrimo centre. Šis metodas atitinka rekomendacijas dėl vyresnio amžiaus suaugusiųjų įtraukimo į skaitmeninio raštingumo iniciatyvų kūrimą ir įgyvendinimą (Buffel, 2018; Xie et al., 2020). Dalyvio įžvalgos ir rekomendacijos, pavyzdžiui, rengiant mokymo programas atsižvelgti į vyresnio amžiaus suaugusiųjų kognityvinius gebėjimus, pabrėžia, kad kuriant veiksmingas intervencines priemones svarbu įtraukti jų patirtines žinias.

Tyrimo, kuriame 37 metų mentorius teikia asmeninius technologijų mokymus 66 metų dalyviui, komponentas, skirtas kelioms kartoms, yra ypač svarbus skatinant vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninę įtrauktį. Tyrimai parodė, kad kartų mokymasis gali pagerinti vyresnio amžiaus suaugusiųjų skaitmeninę kompetenciją ir sustiprinti jų požiūrį į technologijas (Cheng et al., 2021; Lee & Kim, 2018). Puoselėjant mentoriaus ir globotinio bendradarbiavimo santykius, šiame tyrime atsižvelgiama į mokymosi tarp kartų principus ir skatinamas kartų tarpusavio supratimas bei dalijimasis žiniomis.

Šiame tyrime labai svarbu integruoti dalyvaujamuosius tyrimus ir kartų mokymąsi, nes taip užtikrinama, kad technologinė mentorystės intervencija būtų pritaikyta prie konkrečių vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvių poreikių, pageidavimų ir įsitikinimų. Toks požiūris ne tik didina intervencijos veiksmingumą, bet ir skatina dalyvio įgalinimo ir atsakomybės jausmą jo skaitmeninio mokymosi kelyje. Išskirtinis kontekstas po nelaimės dar labiau išryškina šių metodų svarbą, nes jie leidžia dalyviui išsiugdyti skaitmenines kompetencijas, kurios tiesiogiai pritaikomos jo vaidmeniui teikiant psichosocialinę paramą kitiems nuo nelaimės nukentėjusiems asmenims.

Išvados

Technologijų mentorystės programa teigiamai paveikė dalyvio skaitmeninę kompetenciją - pagerėjo penkios iš šešių skaitmeninės kompetencijos skalėje vertinamų dimensijų. Didžiausia pažanga pastebėta saugumo ir duomenų mokėjimo srityje, po to - bendravimo ir bendradarbiavimo srityje. Patobulėjusi dalyvio skaitmeninė kompetencija teigiamai paveikė jo bendrą savijautą, todėl jis galėjo teikti geresnę paramą kitiems po nelaimės. Tačiau nevienareikšmiai skaitmeninio savarankiškumo ir EVC skalės rezultatai pabrėžia būtinybę atkreipti dėmesį į individualias nuostatas ir motyvaciją, kai kalbama apie technologijų diegimą.

Tyrimo pabrėžiama, kaip svarbu pritaikyti technologinio mentoriavimo iniciatyvas, kad jos atitiktų unikalius vyresnio amžiaus žmonių poreikius, pageidavimus ir įsitikinimus. Šiame tyrime taikytas dalyvavimo ir kartų bendradarbiavimo metodas yra perspektyvus vyresnio amžiaus suaugusiųjų skaitmeninės įtraukties skatinimo modelis, ypač ypatingomis aplinkybėmis. Gauti rezultatai prisideda prie besiplečiančio vyresnio amžiaus suaugusiųjų skaitmeninio raštingumo ir dalyvaujamojo bei tarpgeneracinio požiūrio veiksmingumo skatinant skaitmeninę įtrauktį tyrimo.

Tyrimo trūkumai yra šie: jis orientuotas į vieną dalyvį ir specifinį kontekstą po nelaimės, todėl gali būti ribotas rezultatų apibendrinamumas. Nepaisant to, giluminis, longitudinalinis tyrimo pobūdis suteikia vertingų įžvalgų apie ilgalaikį technologinės mentorystės poveikį vyresnio amžiaus suaugusiųjų skaitmeninei kompetencijai ir gerovei.

Praktinės reikšmės yra tokios, kad būtina kurti technologinės mentorystės programas, kuriose būtų atsižvelgiama į vyresnio amžiaus suaugusiųjų pažintinius gebėjimus, mokymosi pageidavimus ir situacinius veiksnius. Vyresnio amžiaus suaugusiųjų įtraukimas į šių iniciatyvų kūrimą ir įgyvendinimą kaip aktyvių dalyvių gali užtikrinti, kad bus atsižvelgta į jų unikalius poreikius ir perspektyvas. Be to, išvadose pabrėžiamas skaitmeninių technologijų potencialas skatinant vyresnio amžiaus suaugusiųjų gerovę ir atsparumą neįprastomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, po nelaimių.

Nuorodos

Buffel, T. (2018). Vyresnio amžiaus bendrakeleiviai, tyrinėjantys amžiui palankias bendruomenes: "Vidinis" požiūris į bendraamžių tyrimų naudą ir iššūkius. *The Gerontologist*, 59(3), 538-548. <https://doi.org/10.1093/geront/gnx216>

Cheng, H., Lyu, K., Li, J. ir Shiu, H. (2021). Skaitmeninės atskirties mažinimas kaimo vyresnio amžiaus suaugusiesiems mokantis iš kartos į kartą šeimoje: klasės atvejis Kinijos kaimo pradinėje mokykloje. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1), 371. <https://doi.org/10.3390/ijerph19010371>

Gümüş, M. M., & Kukul, V. (2023). Mokytojų skaitmeninės kompetencijos skalės kūrimas: validumo ir patikimumo tyrimas. *Education and Information Technologies*, 28(3), 2747-2765.

Kosovich, J. J., Hulleman, C. S., Barron, K. E., & Getty, S. (2015). Praktinis mokinių motyvacijos matas: S.: Lūkesčių-vertybių-kaštų skalės galiojimo įrodymų nustatymas vidurinėje mokykloje. *The Journal of Early Adolescence*, 35(5-6), 790-816.

Lee, O., & Kim, D. (2018). Skaitmeninės atskirties mažinimas tarp vyresnio amžiaus suaugusiųjų pasitelkiant tarpgeneracinę mentorystę. *Socialinio darbo praktikos tyrimai*, 29, 786 - 795. <https://doi.org/10.1177/1049731518810798>

Xie, B., Charness, N., Fingerman, K., Kaye, J., Kim, M. T. ir Khurshid, A. (2020). Kai skaitmeninimas tampa būtinybe: COVID-19 metu užtikrinami vyresnio amžiaus suaugusiųjų informacijos, paslaugų ir socialinės įtraukties poreikiai. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(4-5), 460-470. <https://doi.org/10.1080/08959420.2020.1771237>

3D virtualios ir skaitmeninės tikrovės tyrimų laboratorijos mokslinių tyrimų pristatymas

Cecilia Sik-Lanyi, Vengrijos mokslinių tyrimų tinklas, Panonijos universitetas, Veszprem, Vengrija

3D virtualios ir skaitmeninės realybės tyrimų laboratorija

Laboratorija nagrinėja 3D virtualių ir skaitmeninių aplinkų IT raidą ir vykdo jų kūrimui reikalingą inžinerinę ir mokslinę veiklą. Laboratorija tiria naujus žmogaus ir dirbtinio intelekto palaikomus pažintinius gebėjimus, atsirandančius virtualioje erdvėje. Laboratorija gali kurti 3D virtualius pasaulius, e. mokymosi ir specialias naudotojų aplinkas, kuriose naudotojų efektyvumas yra gerokai didesnis nei tradicinėse, įprastose, langų pagrindu veikiančiose skaitmeninėse sąsajose. Be to, laboratorija taip pat rekomenduoja taikyti sveikatos priežiūros srityje, pavyzdžiui, reabilitacijos procesams paremti.

Šios laboratorijos pirmtakė buvo "Virtualios aplinkos ir spalvų mokslo", vėliau - "Virtualios aplinkos ir taikomosios daugialypės terpės" tyrimų laboratorijos. Laboratorija tęsia savo veiklą išlaikydama ankstesnės laboratorijos tradicijas, mokslinę kultūrą ir tyrimų kryptis. Tyrimų laboratorija taip pat nagrinėja tinkamo vaizdinės informacijos apdorojimo ir taikymo klausimus vizualiniu-fiziologiniu ir vizualiniu-psichologiniu požiūriu. Šiuo tikslu atliekami optimalaus vaizdinės informacijos pateikimo virtualioje aplinkoje tyrimai.

Tyrimų laboratorijos nariai

Prof. Cecília Sik-Lanyi, medicinos mokslų daktarė, profesorė

Prof. Peteris Baranyi, medicinos mokslų daktaras, profesorius

Dr. habil Mihálykóné Dr. Orbán Éva, daktaras, docentas

Dr. Tibor Guzsvinecz, daktaras, docentas

Szabó Patrícia, doktorantė

Jinat Ara, doktorantūros studentė

Hanan Mohamed Namrouti, doktorantūros studentė

Mochammad Hannats Hanafi Ichsan, doktorantūros studentas

Tarptautiniai partneriai

Prof. Davidas Brownas, Notingemo Trento universitetas, Kompiuterijos ir informatikos tyrimų centras, Interaktyvių sistemų tyrimų grupė, Notingemas, Jungtinė Karalystė

Prof. Geraldine Leader, Airijos nacionalinis universitetas, Golvėjus, Airijos autizmo ir neurologinių tyrimų centras, Golvėjus, Airija

Prof. Ilona Heldal, Vakarų Norvegijos taikomųjų mokslų universitetas, Bergenas, Norvegija

Dr. hab. Nils Haneklaus, Donau-Universität Krems, Kremsas, Austrija

Dr. Renáta Cserjési, docentė, ELTE, E-MIND tyrimų laboratorija, Budapeštas, Vengrija

Dr. Zeynep Şahin Timar, Karadeniz Teknik Universitesi Kanuni Kampusu, Trabzonas, Turkija

Dr. Mostafa Abdallah Abbas Atwa Elgendy, Benha universitetas, Kairo, Egiptas

Metodai

Kurdami naują programinę įrangą, pavyzdžiui, rimtus žaidimus, skirtus reabilitacijai ar įgūdžių ugdymui, visada naudojame dalyvaujamąjį dizainą. Dalyvaujamas projektavimas kuriant programinę įrangą - tai metodas, pagal kurį visos suinteresuotosios šalys aktyviai įtraukiamos į projektavimo procesą, siekiant užtikrinti, kad rezultatas atitiktų jų poreikius ir būtų tinkamas naudoti. Tai reiškia, kad visada klausiamo būsimų naudotojų, pvz., slaugytojų, terapeutų, specialiųjų mokytojų ir t. t., jų poreikių. Be to, kūrimo proceso metu iki pat produkto išleidimo atliekama daug bandymų. Atliekame naudotojų bandymus, kad nustatytume tinkamumo naudoti problemas ir surinktume pasiūlymus dėl tobulinimo. Bendradarbiaudami ir priimdami bendrus sprendimus, remdamiesi įvairių dalyvių žiniomis, įgūdžiais ir požiūriais, kuriame veiksmingesnius ir patogesnius naudotojams programinės įrangos sprendimus. Taigi, rezultatas - programinė įrangą, kuria lengviau naudotis ir kuri atitinka tikruosius naudotojų poreikius ir pageidavimus, be to, galime pagerinti bendrą naudotojų patirtį.

Apie laboratoriją:

Per pastaruosius 20 metų laboratorija dalyvavo 9 ES remiamuose tarptautiniuose konsorciumuose, vadovavo 8 dvišaliams projektams ir dalyvavo 5 COST veiksmuose. Laboratorija taip pat organizavo daug tarptautinių konferencijų.

Pasirinkti tarptautiniai projektai

- Projekto "Dizainas visiems" moksliniai tyrimai: "Dizainas visiems e. įtraukčiai" metu buvo sukurta nauja medžiaga apie pagalbines technologijas, prieinamą dizainą ir leidinius.
- Tarptautiniu mastu pripažintos 60 kreditų mokomosios medžiagos apie prieinamą žiniatinklio dizainą kūrimas.
- Paramos programų, skirtų padėti dirbti ir individualiai gyventi jaunuoliams, turintiems mokymosi sunkumų ir psichikos negalią, kūrimas.
 - o Projektas "Game On Extra Time": UK/08/LLP-LdV/TOI/163_181
 - o Projektas "Išmanieji rimti žaidimai socialinei ir kognityvinei kompetencijai ugdyti": 2015-TR01-KA201-022247
 - o TD COST veiksmas TD1309 - "Žaidimas neįgaliems vaikams"
- Virtualios realybės žaidimų kūrimas insulto ištiktų pacientų reabilitacijai

- o "Telemedicinos sistema, padedanti insulto ištiktiems pacientams atsigriebti", informacinių ir ryšių technologijų bendradarbiavimo projektas: 288692 (ES FP7-ICT-2011-7)
 - pagalbinių technologijų kūrimas ir taikymas
- o COST veiksmas CA19104, Socialinės įtraukties skatinimas pasitelkiant technologijas ir įgalinimą
- o COST veiksmas CA19142, Europos piliečių, pramonės, akademinės bendruomenės ir politikos formuotojų vadovaujanti platforma žiniasklaidos prieinamumo srityje (LEAD_ME)
- o COST veiksmas CA22167, Dalyvaujantys metodai su vyresnio amžiaus žmonėmis (PAAR-net)
 - Derybų imitacinio žaidimo, skirto švietimui, kūrimas
- o "Žaidimas prasideda! Serious Games Development in Children's Health, Environmental Education & Language Learning" projektas (Vengrijos ir Austrijos dvišalis mokslo ir mokslinių tyrimų projektas 2021-1.2.4-TÉT-2021-00007)

Išvados

Remdamiesi daugiau nei dešimtmetį kaupta kūrimo patirtimi, kai kuriuos pabrėžiamus atradimus kūrėjas net nepagalvotų, kol su jais nesusidurtų. Žaidimų kūrėjai yra geri IT inžinieriai ne tik todėl, kad moka gerai programuoti, bet ir todėl, kad kurdami programinę įrangą ir (arba) žaidimą gali atsižvelgti į žmogaus įgūdžius. Be to, informatikos inžinieriai tampa tikrai gerais žaidimų kūrėjais, jei įgyja patirties projektuojant skirtingus poreikius turintiems naudotojams. Sudėtingumas dar labiau padidėja, jei ypatingą dėmesį reikia skirti ir galimai būsimo naudotojo negaliai. Tai, ko išmokome per minėtų projektų programinės įrangos kūrimo procesą, pasirūpinkite

- Ekologinis pagrįstumas,
- Kultūriniai skirtumai,
- Skirtumai tarp pacientų ir terapeutų idėjų bei poreikių ir kūrėjo idėjos,
- Susitelkite į naudotojų poreikius!

Tačiau svarbiausias yra "Nihil de nobis, sine nobis" (lotyniškas šūkis), "Nieko apie mus be mūsų"!

Bibliografija:

Ara, J.; Sik-Lanyi, C.; Kelemen, A. Prieinamumo inžinerija žiniatinklio vertinimo procese: sisteminė literatūros apžvalga. Visuotinė prieiga informacinėje visuomenėje. 2023, <https://doi.org/10.1007/s10209-023-00967-2>

Szabó, P., Ara, J., Halmosi, B., Sik-Lanyi, C. Technologijos, skirtos padėti asmenims su pažinimo sutrikimais. Sustainability 2023, 15(18), 13490; <https://doi.org/10.3390/su151813490>

Guzsvinecz, T., Orbán-Mihálykó, É., Perge, E., Sik-Lanyi, C. The effect of Engineering Education, on Spatial Ability, in Virtual Environments. Acta Polytechnica Hungarica, 2023, 20(5):11-30. http://acta.uni-obuda.hu/Guzsvinecz_OrbanMihalyko_Perge_SikLanyi_134.pdf

Guzsvinecz, T.; Orbán-Mihálykó, É.; Sik-Lanyi, C.; Perge, E. Erdvinių gebėjimų testo atlikimo laiko tyrimas virtualioje realybėje naudojant stalinį ekraną ir "Gear VR". Virtualioji realybė. 2022; 26, p. 601-614. DOI WoS Scopus

Guzsvinecz, T.; Sik-Lanyi, C.; Orban-Mihalyko, E.; Perge, E. Ekranų parametrų ir ekrano įrenginių įtaka erdvinių gebėjimų testo atsakymams virtualios realybės aplinkoje. Taikomieji mokslai, 2020,10(2), 526; <https://doi.org/10.3390/app10020526>

Sik-Lanyi, C.; Orbán-Mihálykó, É. Su sveikata susijusių Europos interneto svetainių prieinamumo testavimas. Arabian Journal for Science and Engineering, 2019, 44(11):9171-9190 <https://doi.org/10.1007/s13369-019-04017-z>

Sik-Lanyi, C.; Szucs, V.; Hirschler, R. Coloured shadows-Why they can be photographed, Color Res Appl. 2019; 44(6): 859-874, paskelbta internete: 2019 m. rugpjūčio 9 d. <https://doi.org/10.1002/col.22420>

Herrero MT, Reynaldos B, López-Arce N, Gonzalez-Cuello AM, Fernández-Villalba E, Clinical & Experimental Neuroscience (NiCE). Senėjimo tyrimų institutas. Medicinos mokykla. Mursijos universitetas. Mursija, Ispanija

Pagyvenusių suaugusiųjų gyvenimo kokybės gerinimas taikant dalyvaujimąjį metodą, ankstyvas problemų nustatymas ir stebėjimas

Santrauka:

Šiame straipsnyje siūlomas naujas požiūris į pagyvenusių žmonių gyvenimo gerinimą naudojant robotų platformą "Juno+". Jame teigiama, kad taikant tradicinius metodus dažnai neatsižvelgiama į teigiamus vyresnio amžiaus suaugusiųjų gyvenimo aspektus, ir siūlomas labiau vertinantis požiūris, pagrįstas PAAR (Participatory and Appreciative Action and Reflection) koncepcija, analizuojant įvairias su amžiumi susijusias problemas, kurias turi spręsti robotinė platforma, įskaitant vienatvę, emocines problemas, bendravimo sunkumus, klausos praradimą ir kognityvinius sutrikimus. Mūsų robotinė platforma išbandoma slaugos

namuose, bus atliekamas platesnio masto tyrimas, siekiant įvertinti platformos veiksmingumą ir užtikrinti, kad ji atsižvelgtų į įvairius naudotojų poreikius, kad būtų galima anksti nustatyti ir stebėti kasdienio gyvenimo problemas.

Pagyvenusių suaugusiųjų gyvenimo kokybės gerinimas

Labai svarbu apsvaistyti galimybę demokratizuoti reflekyviąją praktiką, atsižvelgiant į dalyvaujamąjį ir vertinamąjį veiksma ir refleksiją (PAAR) (1). Šia koncepcija siekiama iširti jos potencialą, leidžiantį tobulinti ir gerinti darbo praktiką ir žmonių gyvenimą tiek konkrečiuose, tiek bendruomeniniuose kontekstuose. PAAR taikyti reikia keturių strateginių "posūkių": vertinamojo, įgalinančio, etinio ir dalyvaujamojo aspektų.

Tuomet būtina atsižvelgti tiek į asmenų požiūrį į savo sveikatą, tiek į skirtingą intervencijos ir gydymo procesą. Šiuo tikslu į savo intervencijas įtraukiame PROM ir PREM, bet prieš tai konkrečius interviu, kad sužinotume kiekvieno asmens pageidavimus ir poreikius. PROM - tai vertinimo instrumentai, kuriais matuojamas paciento suvokimas apie savo sveikatos būklę ir gyvenimo kokybę, gerovę, simptomus, gebėjimus ar savarankiškumo lygį. Kita vertus, PREM renka informaciją apie gautą priežiūrą, daugiausia dėmesio skiriant žmogiškumui, pavyzdžiui, empatijai, orumui, pagarbai, supratimui ar individualiai priežiūrai, paciento požiūriu.

Bėgant metams vyresnio amžiaus žmonių gyvenimo kokybė keičiasi dėl įvairių veiksnių ir aplinkybių, įskaitant vienatvę, emocines problemas, bendravimo, klausos praradimą, pažinimo funkcijų pablogėjimą ar padidėjusią kritimo riziką. Dėl šios priežasties mūsų robotizuota platforma galėtų palengvinti, anksti aptikti ir stebėti visus šiuos aspektus.

Vienatvė

Žmonės linkę gyventi daug ilgiau nei prieš kelis dešimtmečius, tačiau moterų gyvenimo trukmė yra ilgesnė nei vyrų. Baimė likti vienam yra viena iš labiausiai paplitusių natūralių žmonių emocijų. Vienatvė yra sudėtinga problema, į kurią reikia reaguoti įvairiuose sektoriuose, todėl būtina didinti informuotumą ir įgyvendinti kovos su ja priemones. Pasekmės gali būti rimtos, įskaitant depresiją, nerimą, kognityvinių funkcijų pablogėjimą, imuninės sistemos susilpnėjimą ir padidėjusią lėtinių ligų riziką (2).

Emocinės problemos

Vyresnio amžiaus žmonės susiduria su įvairiomis emocinėmis problemomis, kurios gali turėti didelės įtakos jų gerovei. Tai depresija, nerimas, izoliacijos jausmas ir socialinių ryšių trūkumas, stresas ir sielvartas netekus artimųjų. Šios problemos yra gydomos, o tinkamai diagnozavus ir paskyrus gydymą, dauguma vyresnio amžiaus suaugusiųjų gali pagerinti savo nuotaiką, o kartu ir gyvenimo kokybę. Vyresnio amžiaus žmonių emocinių problemų atsiradimui įtakos turi įvairūs veiksniai, pavyzdžiui, amžius, lytis, sveikatos būklė, socialinės izoliacijos lygis ar asmeninė istorija.

Bendravimas

Vyresnio amžiaus žmonėms sunkiau bendrauti su kitais žmonėmis ir, žinoma, su gydytojais. Atsiradus klausos, regos, judėjimo ir atminties sutrikimams, sunku bendrauti tinkamiausiu būdu. Nors pokalbis su vyresnio amžiaus žmogumi gali būti lėtesnis procesas, turime būti kantrūs ir leisti jam jaustis lydimam. Naujosios technologijos, kuriose naudojama telemedicina ir elektroniniai prietaisai, kelia vis daugiau technologinių problemų imigrantams. Vis dėlto, t jei jos bus tinkamai pritaikytos, tai gali būti gera priemonė mokyti vyresnio amžiaus žmones bendrauti, o robotų platformos gali būti sukurtos siekiant anksti aptikti problemas, laiku įsikišti.

Klausos sutrikimai (spengimas ausyse)

Spengimas ausyse yra lėtinis klausos sutrikimas, kuris su amžiumi vis dažniau pasireiškia (3). Spengimas ausyse gali būti apibrėžiamas kaip garso, kurio nesukelia joks išorinis kūno šaltinis, suvokimas. Jis gali būti suvokiamas kaip švilpimas, šnypštimas, skambėjimas ir kitų tipų garsai (4). Individualizuota garso terapija gali padėti atitraukti dėmesį nuo spengimo ausyse, suteikti atsipalaidavimo jausmą maskuojant spengimo ausyse skleidžiamą garsą (5-6).

Pradinis pažinimo sutrikimas

Pradiniam kognityviniam sutrikimui būdingi emocijų ir prozodijos sutrikimai (7). Šiuo metu turimos technologijos leidžia atlikti neinvazinę analizę. Šios technologijos leidžia analizuoti asmens emocinę būseną per veido išraišką ir balsą (8-10). Taigi, išskirdami požymius galime išmokyti modelį, kuris leidžia atpažinti asmens emocinę būseną pagal veido išraišką arba balsą.

Robotų platformos

Robotas "Juno" - tai pagalbinio roboto prototipas, padedantis vyresnio amžiaus žmonėms išvengti kritimo, taip pat leidžiantis jiems atlikti kognityvinės stimuliacijos pratimus, kad pagerėtų jų fizinė ir emocinė sveikata. Juno galima lengvai integruoti į nuosavų namų arba slaugos namų baldus. Jį galima valdyti nuotoliniu būdu arba nusiųsti į tam tikrą vietą, o pasiekus tikslinę padėtį, jis bendrauja su naudotoju. Be to, kuriamas prietaisas, padėsiantis medicinos specialistams telematiniu būdu įvertinti kritimo riziką. Šis prietaisas bus prijungtas prie debesijos programos, kuri leis specialistams nuotoliniu būdu pagerinti savo diagnostikos gebėjimus, kad būtų galima padidinti prižiūrimų vartotojų-pacientų skaičių nesumažinant teikiamos priežiūros.

Falls

Viena iš pagrindinių vyresnio amžiaus žmonių susižalojimo ir mirties priežasčių yra kritimas. Bėgant metams didėja kritimo rizika; ši rizika didesnė moterims nei vyrams. Įvairios lėtinės ligos, tokios kaip osteoporozė, artritas ar pusiausvyros sutrikimai, depresija, nerimas, demencija arba tam tikrų raminamųjų ar migdomųjų vaistų vartojimas yra veiksniai, didinantys kritimo riziką. Kuriant koncepcijos įrodymą bus sukurtas mokomasis duomenų rinkinys, pagal kurį bus apmokytas modelis, galintis prognozuoti vyresnio amžiaus žmonių kritimo riziką. Jį vertins sveikatos priežiūros specialistai ir terapeutai, kad pagerintų jo prognozavimo

gebėjimus, ir jis bus integruotas į produktą, kuris bus parduodamas.

2024 m. koncepcijos įrodymu siekiama įrenginį įdiegti įvairiose institucijose, kad juo galėtų naudotis reprezentatyvus naudotojų skaičius, taip pat atsižvelgiant į sankirtos aspektus. Atliekant kognityvinės stimuliacijos užduotis taip pat integruojami neurometriniai duomenys, surinkti tokiais prietaisais kaip "Emotiv" ar "Mindtooth", leidžiantys sužinoti asmens emocijų, protinio darbo krūvio, nuovargio ar dėmesio lygį atliekant pratimus. Ateityje būtų idealu turėti visiškai individualizuotą platformą, kuri galėtų nustatyti ankstyvuosius kognityvinių sutrikimų požymius, integruodama informaciją iš veido atpažinimo, prozodijos, klausos sutrikimų ir kritimo rizikos, kad būtų galima įspėti šeimos narius, giminaičius, gydytojus ir sveikatos priežiūros darbuotojus.

Nuorodos

1. Ghaye T, Melander-Wikman A, Kisare M, Chambers P, Bergmark U, Kostenius C ir kt. Dalyvaujantis ir vertinantis veiksmas ir refleksija (PAAR) - refleksijos praktikos demokratizavimas. *Reflective Pract.* 1 de noviembrė de 2008;9(4):361-97.
2. Ong AD, Uchino BN, Wethington E. Loneliness and Health in Older Adults: Mini apžvalga ir sintezė. *Gerontologija.* 2016;62(4):443-9.
3. Jafari Z, Kolb BE, Mohajerani MH. Su amžiumi susijęs klausos praradimas ir spengimas ausyse, demencijos rizika ir klausos stiprinimo rezultatai. *Ageing Res Rev.* džiūmbrė de 2019;56:100963.
4. Han BI, Lee HW, Kim TY, Lim JS, Shin KS. Spengimas ausyse: X. *J Clin Neurol.* 1 de marzo de 2009;5(1):11-9.
5. Wang J, Ding J, Song J, Hu L, Cong N, Han Z. Prospėtyvus spėngimo ausyse garso atitikimo laipsnio poveikio individualiai pritaikytos garso terapijos veiksmingumui pacientams, sergantiems lėtinio spėngimu ausyse, tyrimas. *ORL.* 3 de septiėmbrė de 2021;84(3):229-37.
6. Mahboubi H, Haidar YM, Kiumehr S, Ziai K, Djalilian HR. Individualizuota ir nepritaikyta garso terapija spėngimui ausyse gydyti: A Randomized Crossover Clinical Trial. *Ann Otol Rhinol Laryngol.* octubre de 2017;126(10):681-7.
7. Ang J, Dhillon R, Krupski A, Shriberg E, Stolcke A. Prozodija pagrįstas automatinis susierzinimo ir nusivylimo aptikimas žmogaus ir kompiuterio dialoge. En 2002 [citado 14 de mayo de 2024]. p. 2037-40. Disponuojama: https://www.isca-archive.org/icslp_2002/ang02_icslp.html
8. Akçay MB, Oğuz K. Speech emotion recognition: Emocijų modeliai, duomenų bazės, požymiai, pirminio apdorojimo metodai, pagalbiniai būdai ir klasifikatoriai. *Speech Commun.* 1 de enero de 2020;116:56-76.
9. Bianco S, Celona L, Ciocca G, Marelli D, Napoletano P, Yu S ir kt. Išmanusis veidrodis emocijų stebėjimui namų aplinkoje. *Sensors.* 9 de noviembrė de 2021;21(22):7453.
10. El Ayadi M, Kamel MS, Karray F. Apžvalga apie kalbos emocijų atpažinimą: Savybės, klasifikavimo schemas ir duomenų bazės. *Pattern Recognit.* 1 de marzo de 2011;44(3):572-87.

Krzysztof Klincewicz, Socialiai atsakingų inovacijų centras, Varšuvos universiteto Vadybos fakultetas, Lenkija

Vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimas bendrame produktų kūrime - poreikių atskleidimas ir konatyvinis įgalinimas

Pagrindinis tyrimo klausimas:

Tyrimu siekiama geriau suprasti, kaip dalyvaujamojo tyrimo patirtis lemia dalyvių - vyresnio amžiaus suaugusiųjų - pokyčius kasdieniame gyvenime. Atrodo, kad tai yra įkvepianti tyrimų kryptis mokslininkams, ypač inovacijų ir technologijų kontekste. Nors yra nemažai įrodymų, kodėl žmonės prisijungia prie dalyvaujamųjų tyrimų ir juos tęsia (žr., pvz., literatūros apžvalgą: Klincewicz et al., 2024b), vis dar reikia geriau suprasti, kaip įvairūs dalyvaujantieji metodai keičia dalyvaujančių asmenų, įskaitant vyresnio amžiaus suaugusiuosius, gyvenimą.

Tyrimo privalumai - unikali tyrimo aplinka: Tai Europos inovacijų ir technologijų instituto finansuojamas projektas, vykdomas pagal programas "Horizontas 2020" ir "Horizontas Europa", kurį koordinuoja Varšuvos universitetas. Projekte įgyvendinami dalyvaujantieji metodai, pasitelkiant bendrą vartotojų kūrimą: užmezgamas dialogas tarp vartotojų ir gamintojų, leidžiantis jiems kartu kurti naujus, anksčiau nežinomus vartotojų poreikius tenkinančius produktus. 2019-2023 m. projektas buvo įgyvendinamas 19 šalių, jame dalyvavo 106 vartotojų grupės ir 55 įmonės, o jo rezultatas - 30 bendrai sukurtų produktų, kuriuos galima įsigyti rinkoje. 2019-2021 m. projekto etapuose visi projekte dalyvavę vartotojai buvo vyresnio amžiaus suaugusieji, todėl projektas suteikė galimybę sukaupti daug įžvalgų apie vyresnio amžiaus vartotojų su maistu susijusius poreikius, taip pat apie dalyvavimo metodus, kuriuose dalyvauja ši piliečių grupė, galimybes ir apribojimus (taip pat žr. diskusiją apie bendrą kūrimą su vyresnio amžiaus suaugusiais žr: Klincewicz et al., 2024a).

"Consumer Engagement Labs" vyresnio amžiaus žmonėms priskyrė svarbų vaidmenį kuriant kasdienes produktus, įskaitant maisto produktus ir pakuotes. Dalyviai buvo "vidutiniai vartotojai", neturintys ekspertinių žinių ar išsilavinimo, išlaisvinę savo kūrybinį potencialą ir kartu kūrę inovatyvius produktus, kurie atitiktų jų poreikius, būtų geresni už šiuo metu esamus variantus ir patrauklūs gamintojų įmonėms. Projektas pagrįstas unikalia Varšuvos universiteto sukurta metodika, kuri kartojama su kiekvienu nauju kūrybiniu procesu ir kiekviena vartotojų grupe. Bendro kūrimo procesai organizuojami kaip gyvosios laboratorijos, per pasikartojančius susitikimus, palaipsniui atskleidžiant dalyvių poreikius ir pereinant prie kūrybinių užduočių, kurios baigiasi naujų produktų pasiūlymų formulavimu, kuriuos vėliau įmonės analizuoja, tikrina jų komercinį patrauklumą ir kuria vartotojų rinkai.

Vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimas padėjo atskleisti jų užslėptus poreikius. Svarbus metodikos aspektas - projekcijos naudojimas: vyresnio amžiaus suaugusieji galėjo lengvai pranešti apie savo nuogastavimus, nuogastavimus dėl esamų produktų, kurie kartais gali būti

nepatogūs (pvz., nuogastavimai, susiję su virškinimo nepatogumais ar kramtymo sunkumais), tuo pat metu aptardami ne realių asmenų, o personažo (idealizuoto vartotojo, turinčio pasirinktai visuomenės grupei būdingų bruožų) situaciją. Metodika taip pat apima daugybę metodų, skatinančių sąveiką išorinėje aplinkoje, įskaitant: savo namų ūkyje ir (arba) virtuvėje laikomų produktų analizę, nurodant jų pirkimo ir naudojimo dažnumą, apsilankymus maisto prekių parduotuvėse, siekiant dar kartą patikrinti dabartinę tam tikros kategorijos produktų pasiūlą, taip pat intensyvias diskusijas su bendraminčiais ir draugais.

Dalyvavimo tyrimuose po dalyvavimo patirtys ir platesnės pasekmės asmeniniam gyvenimui nėra plačiai ištirtos, visų pirma dėl tyrimo plano apribojimų: būtinybės grįžti pas tyrimo dalyvius po tam tikro laiko ir surinkti pastabas ar pačių dalyvių praneštus pokyčius. Bendras kūrimas gyvųjų laboratorijų forma yra labai tinkamas kontekstas, kad būtų galima stebėti gyvenimo pokyčių pasekmes, nes dalyvavimas yra intensyvus, trunka kelias dienas ir duoda apčiuopiamų, naujų rezultatų.

Metodai:

Tyrimo analizuota 14 "Labs" procesų dalyvių patirtis su 42 vartotojų komandomis 14-oje šalių, remiantis 2019-2020 m. 14-oje Europos šalių įgyvendintais dalyvaujamaisiais procesais. 2021 m. vyresnio amžiaus suaugusieji, dalyvavę prieš 2-12 mėnesių organizuojuose "Labs", buvo pakviesti prisijungti prie fokusuotų grupių interviu. Juos papildė individualūs interviu su 42 "Labs" fasilitatoriais ir 12 individualių interviu su vyresnio amžiaus suaugusiaisiais - "Labs" dalyviais, kuriais buvo siekiama toliau tyrinėti šias įžvalgas. Gauta išsami kokybinė medžiaga buvo įrašyta, transkribuota, išversta ir užkoduota taikant ašinį ir in-vivo kodavimą.

Išvados:

Dalyvavimo patirtis lemia dalyvių įgalinimą, kuris gali būti aiškinamas per trijų dalių - kognityvinio, afektinio ir konatyvinio įgalinimo - konstrukto prizmę (Harrison ir Waite, 2015; Hilgard, 1980):

- kognityvinis įgalinimas: mokymasis, naujų žinių įgijimas, savęs pažinimas ir geresnis supratimas kaip dalyvavimo pasekmės,
- afektinis įgalinimas: emociniai rezultatai ir požiūris į produktus ar įmones, taip pat sustiprėjęs dalyvių saviveiksmingumas (padidėjęs pasitikėjimas savo gebėjimais ir kūrybinis potencialas),
- konatyvinis įgalinimas: lemia aktyvius, tikslingus ir į tikslą orientuotus veiksmus (įgalinimas veikti naujais ar geresniais būdais) (Warde, 2014), kartu su asmeniniu veiksnium ir savarankiškumu kūrybos procese.

Konatyvinis įgalinimas apima įvairias kasdienio gyvenimo pasekmes, kurias galima apibendrinti trimis pagrindinėmis pokyčių kryptimis:

- 1) "Turiu eksperto balsą savo gyvenimo klausimais" - rezultatai po dalyvavimo: didesnis susidomėjimas produktų sudedamosiomis dalimis, tinkamumo vartoti terminais,

etiketėmis ar pakuotėmis, atidesnis apsipirkimas, pokyčiai planuojant maistą, parduotuvių ar prekių ženklų pasirinkimas.

- 2) "Aš esu sveikesnis vartotojas" - pasikeitė valgymo planavimas ar sudėtis (valgymo dažnumas ir laikas, tam tikrų produktų atsisakymas ar padidėjęs vartojimas), padidėjo vartojamų maisto produktų įvairovė, naudojami nauji receptai ir maistingi produktai (įdomu tai, kad dalyvių nuomonė ne visada atitiko visuotinai pripažintus mitybos standartus, nes kai kurie dalyviai įgijo didesnę pasitikėjimą savo žiniomis, sukauptomis laboratorijos proceso metu, ir atitinkamai elgėsi, tačiau jų žinias nebūtinai buvo galima patikrinti).
- 3) "Gyvenu geriau" - komandinio darbo ir kūrybinių užduočių patirtis privertė kai kuriuos dalyvius iš naujo įvertinti savo kasdienius įpročius, paskatino švęsti valgį ir atkreipti dėmesį į maisto estetiką arba laikyti valgymą "savęs dovanojimo" praktika.

Bibliografija:

Harrison, T. & Waite, K. (2015) Bendros gamybos poveikis vartotojų įgalinimo suvokimui. *The Service Industries Journal*, 35(10), 502-520.

Hilgard, E.R. (1980) The trilogy of mind: E. Gilardas (E. Gilardas): pažinimas, afektas ir konotacija. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 16(2), 107-117.

Klincewicz, K., Dębska, K., Król, K., Skupiński, M. & Zatorska, M. (2024a) Naujų produktų bendro kūrimo su vyresnio amžiaus vartotojais iššūkiai ir galimybės. In: A. Urbaniak, A. Wanka (Eds.), *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research* (p. 158-171), Routledge.

Klincewicz, K., Jacobsen, L., Dębska, K., Gazdecki, M., Goryńska-Goldmann, E., Król, K., Lähteenmäki, L., Wielicka-Regulska, A. & Zatorska, M. (2024b) Evolution of motivation in co-creation: Kūrybiškumo ir inovacijų valdymas, 1-26.

Warde, A. (2014) Po skonio: (A. B.): kultūra, vartojimas ir praktikos teorijos. *Journal of Consumer Culture*, 14(3), 279-303.

Dr. Arlind Reuter, Lundo universitetas, Švedija

Dalyvavimo metodų tvarumas senėjimo tyrimuose: "Later Life Audio and Radio Cooperative"

Bendruomenių klestėjimas yra pagrindinis dalyvaujamųjų veiklos tyrimų tikslas (Kindon ir kt., 2007). Todėl, siekiant nustatyti ilgalaikį poveikį ir kartu kurti ilgalaikius pokyčius bendruomenėse, labai svarbu atsižvelgti į dalyvavimu grindžiamų veiklos tyrimų tvarumą po tyrimo projekto pabaigos. Šiame pranešime, kuris buvo technologijų ir inovacijų darbo grupės simpoziumo dalis, pasitelktas "Later Life Audio and Radio Cooperative" pavyzdys, siekiant parodyti, kaip dalyvaujamoji metodika padėjo bendruomenei priimti atsakomybę už dalyvaujamuosius tyrimus (Reuter & Scharf, 2023).

Pagrindinis šio mokslinių tyrimų projekto **tikslas** buvo ištirti, kaip vyresnio amžiaus suaugusiųjų pilietinį dalyvavimą galima paremti kuriant skaitmeninį garso turinį. Nepaisant to, kad daugėja vyresnio amžiaus žmonių, aktyviai dalyvaujančių internete, vyresnio amžiaus suaugusieji vis dar nėra laikomi aktyviais turinio kūrėjais (Waycott et al., 2013). Net kuriant naujas socialinės žiniasklaidos priemones dažnai pirmenybė teikiama prieinamumo funkcijoms, kad vyresnio amžiaus vartotojai galėtų peržiūrėti kitų sukurtą turinį, o ne kurti ir dalytis savo kūriniais (Waycott et al., 2013). Vyresnio amžiaus žmonių balsų trūkumą skaitmeninėse erdvėse dažnai sustiprina tai, kaip vyresnio amžiaus suaugusieji dažnai klaidingai pristatomi pagrindiniame žiniasklaidos diskurse (Ayalon et al., 2021). Iš tiesų, ageizmas, arba žmonių diskriminacija dėl jų chronologinio amžiaus, tapo nusistovėjusiu skaitmeninių platformų bruožu, kuris gali apimti dizaino ar algoritminius mechanizmus, strategiškai nuvertinančius, ignoruojančius ar išstumiančius vyresnio amžiaus žmones (Rosales ir Fernández-Ardèvol, 2020).

Metodai

Ketverius metus, naudodamiesi dalyvaujamojo veiksmo tyrimais, bendradarbiauome su vyresnio amžiaus suaugusiais Jungtinėje Karalystėje, kurie kūrė savo radijo laidas. Pristatyme buvo ypač pabrėžtas radijo festivalio, kaip unikalios ir įtraukiančios metodikos, kuri suteikė platformą vyresnio amžiaus radijo kūrėjams Jungtinėje Karalystėje užmegzti tarpusavio ryšius, sukūrimas. Radijo festivalyje dalyvavo vyresnio amžiaus garso ir radijo kūrėjai, amžių įtraukiančios radijo stotys, senėjimo klausimais dirbančios trečiojo sektoriaus organizacijos, bendruomeninio radijo ir senėjimo sričių tyrėjai. Radijo festivalis - tai tam tikras metodologinis brikoliažas, kai duomenys buvo renkami organiškais būdais, siekiant sukurti duomenų rinkinį, padedantį geriau suprasti vyresnio amžiaus turinio kūrėjų patirtį. Pagrindinis metodologinio brikoliažo tikslas - siekti supratimo, o ne reikalauti plačiai apibendrinamų duomenų (Holstein ir Minkler, 2007). Remiantis kontekstualizuotais metodais ir prisiimant metodologinę riziką, kaip tokio požiūrio dalis, galima paremti socialinius pokyčius (Holstein ir Minkler, 2007), o tai buvo neatsiejamas Radijo festivalio tikslas. Per dvi dienas dalyvavome įvairiose veiklose, pavyzdžiui, tiesioginėse transliacijose, kurios prisidėjo prie įgūdžių tobulinimo, diskusijose, skirtose suprasti turinio kūrimo svarbą sėkmingam pilietiniam dalyvavimui, ir kūrybinėse dirbtuvėse, kurios leido mums kurti naujas strategijas. Seminarų ir diskusijų metu dalyviai išreiškė siekį užmegzti pastovesnius ryšius ir sukurti Jungtinės Karalystės mastu veikiančią vyresnio amžiaus turinio kūrėjų tinklą ir amžių įtraukiančias radijo stotis, kurių tikslas - mesti iššūkį senatvės naratyvams pagrindinėje žiniasklaidoje, pateikiant vyresnio amžiaus suaugusiųjų sukurtą pokalbių turinį.

Kitais metais idėja sukurti ilgalaikį tinklą buvo toliau plėtojama. Bendradarbiaudami dalyviai kūrė kooperatinio valdymo struktūra paremtą Vėlesnio gyvenimo garso ir radijo kooperatyvą (laterlifeaudioradio.org). Kooperatyvo tikslai yra:

-Skatinti teigiamą požiūrį ir paneigti neigiamą požiūrį į amžių ir senėjimą, pateikiant pokalbių garso ir radijo turinį, kurį sukūrė įvairios vyresnio amžiaus žmonių grupės.

-Stiprinti vyresnio amžiaus žmonių sukurto turinio matomumą žiniasklaidoje ir skatinti radijo programų, susijusių su senėjimu ir kartų santykiais, plėtrą.

-įtraukti vyresnio amžiaus suaugusiuosius į transliacijas, palengvinti įgūdžių ugdymą ir kurti bendruomenes, sudarant sąlygas diskutuoti įvairiomis temomis.

Apskritai, Radijo festivalyje subūrus vyresnio amžiaus bendruomenės radijo turinio kūrėjus, susikūrė didesnė ir tvaresnė bendruomenė - kooperatinė organizacija. Kelionei link kooperatyvo buvo būdingi keli dalyvaujamųjų veiksmų tyrimų ciklai, kurie prasidėjo nuo vyresnio amžiaus suaugusiųjų radijo festivalio ir baigėsi organizacijos, galinčios sėkmingai propaguoti vyresnio amžiaus suaugusiųjų skaitmeninio pilietiškumo stiprinimą transliavimo srityje, forma. Šis projektas - tai novatoriškas požiūris, kai dalyvaujamojo veiksmo tyrėjo vaidmuo buvo palengvinti bendruomenės, kurią dabar valdo patys vyresnio amžiaus suaugusieji, kūrimą. Svarbos teikimas bendruomenės skatinimui per dalyvaujamojo pobūdžio veiklos tyrimus technologijų srityje gali padėti užtikrinti mokslinių tyrimų projektų tvarumą ir pasibaigus finansavimo laikotarpiui.

Bibliografija

Ayalon, L., Chasteen, A., Diehl, M., Levy, B., Neupert, S.D., Rothermund, K., Tesch-Römer, C. & Wahl, H.W. (2021) Aging in Times of the COVID-19 Pandemic: (1): Kaip išvengti senėjimo ir puoselėti kartų solidarumą. *The journals of Gerontology: Series B.* 76 (2), 1-4.

Holstein, M.B. & Minkler, M. (2007) Kritinė gerontologija: M.: XXI a. atspindžiai. Kritinės senėjančios visuomenės perspektyvos. 13-26.

Kindon, S., Pain, R. ir Kesby, M. (2007) Dalyvaujamojo veiksmo tyrimų metodai ir būdai: Žmonės, dalyvavimas ir vieta. Vol. 22. Routledge.

Reuter, A. & Scharf, T. (2023) "The Later Life Audio and Radio Cooperative: Anna Urbaniak & Anna Wanka (eds.) Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research. [Online]. p. 262-272.

Rosales, A. & Fernández-Ardèvol, M. (2020) Ageizmas skaitmeninių platformų eroje. *Konvergencija: The International Journal of Research into New Media Technologies.* 26 (5-6), 1074-1087.

Waycott, J., Vetere, F., Pedell, S., Kulik, L., Ozanne, E., Gruner, A. & Downs, J. (2013) Older adults as digital content producers. SIGCHI konferencijos apie žmogaus veiksnius kompiuterinėse sistemose - CHI '13. 39-48.

Alexander Bajwa Kucharski, magistras, Darbo ir technologijų institutas,
Vokietija

Dalyvaujamas dizainas gerontechnologijose: Pagrindinės sisteminės
literatūros apžvalgos išvados ir pamąstymai

Pagrindinė informacija

Technologijų ar skaitmeninių paslaugų, skirtų padėti vyresnio amžiaus žmonėms ir senėjimo procesams, įrodymai tiriami jau seniai (pvz., Gutman/Sixsmith, 2013). Kartu pripažįstama, kad dauguma tokiomis tikslais sukurtų technologijų nebuvo sėkmingos vyresnio amžiaus suaugusiųjų gyvenimo pasaulyje, nes pasiekė tik "ribotą paplitimą [ir] aukštą atsisakymo lygį" (Greenhalgh et al., 2016:2). Šios išvados paaiškinimai yra įvairūs. Tačiau keliuose tyrimuose daroma išvada, kad trūksta vyresnio amžiaus žmonių informuotumo ir (arba) susidomėjimo šiomis technologijomis, o tai savo ruožtu gali lemti nepakankamą jų priėmimą ir naudojimą (Lee / Coughlin, 2015). Taigi, siekiant įveikti nepriėmimą ir nenaudojimą, teigiama, kad prietaisai turi būti labiau orientuoti į vyresnio amžiaus naudotojų savybes, jų poreikius ir pageidavimus (Künemund, 2015). Dalyvaujantieji metodai, kuriais vyresnio amžiaus naudotojai įtraukiami į technologijų kūrimo procesą, buvo laikomi perspektyviu būdu tai pasiekti. Šiame kontekste išpopuliarėjo dalyvaujamojo projektavimo (PD) metodas, kuris idealiu atveju įtraukia potencialius naudotojus kaip "savo gyvenimo pasaulio ekspertus" (Beimborn ir kt., 2016) į projektavimo praktiką kartu su dizaineriais ir tyrėjais kaip visateisius partnerius viso inovacijų proceso metu (Spinuzzi, 2005). Vis dėlto kritikai teigė, kad PD metodų įgyvendinimas su vyresnio amžiaus suaugusiais nebuvo tinkamai atliktas (Östlund et al., 2015; Beimborn et al., 2016). Siekdamas išsiaiškinti, kaip PD įgyvendinamas ir organizuojamas praktikoje, pranešėjas su kolega, atliko literatūros apžvalgą, kuri buvo paskelbta 2018 m. (Merkel/Kucharski, 2018). Pagrindinis šios konferencijos pranešimo tikslas buvo pristatyti kritines pagrindines šios apžvalgos išvadas ir susieti jas su naujesniais darbais ir būsimais PAAR-net darbo grupių darbais.

Metodai

Sisteminė literatūros apžvalga atlikta keliose duomenų bazėse (APA Search, GeroLit, PubMed ir Web of Science). Paieškos strategija buvo grindžiama trimis elementais: (1) dalyvavimo metodai ir požiūriai su (2) vyresnio amžiaus žmonėmis, kuriais siekiama sukurti (3) vyresnio amžiaus žmonėms skirtus technologinius prietaisus, programinę ir techninę įrangą.

Rezultatai

Pagal paieškos strategiją iš viso buvo aptiktos 557 publikacijos. Peržiūrėjome 65 viso teksto straipsnius, iš kurių 26 buvo įtraukti į galutinę analizę. Pagal technologijas peržiūrėtas publikacijas galima suskirstyti į tris grupes: Tyrimai, kuriuose (1) naudojamos jau egzistuojančios technologijos, siekiant rasti naujų naudojimo būdų; (2) siekiama sukurti naujus prietaisus; (3) bandomi ir (arba) modifikuojami prototipai. Nustatėme, kad tarpdisciplininėje

geronųjų technologijų srityje PD naudojamas įvairiais būdais. Galima apibendrinti tris išvadas, kurios yra kritiškiausios šioje apžvalgoje. Dauguma tyrimų (būsimus) naudotojus įtraukė tik į atskirus inovacijų proceso etapus (pvz., idėjų generavimą ankstyvuosiuose projektavimo darbuose arba naudotojų grįžtamąjį ryšį (prototipo) bandymuose), atliekant kokybinius tyrimus, kurių imties dydis buvo nedidelis, dažnai be aiškiai atskleistų imties sudarymo strategijų, naudojant pavienius "tradicinių tyrimų" metodus (pvz., interviu, tikslinių grupių, seminarų). Be to, nė viename tyrime nepateiktas proceso vertinimas, t. y. nepateikta įrodymų, kad dėl dalyvavimo metodų technologijos priimtinesnės, taip pat neatspindėta vyresnio amžiaus dalyvių patirtis, susijusi su jų dalyvavimu ir rezultatais. Galiausiai nustatėme, kad dažniausiai nebuvo aprašyta, ar vyresnio amžiaus žmonės turėjo teisę aktyviai daryti įtaką svarbiausiems sprendimams, ar ne. Remdamiesi šiais rezultatais padarėme išvadą, kad trūksta išsamių strategijų, taip pat apskritai nesutampa normatyvinės dalyvavimo metodų prielaidos ir praktinis įgyvendinimas gerontechnologijų projektavimo praktikoje, nes nustatyti tyrimų metodai dažniausiai nebuvo skaidrūs dėl pasirinktų tyrimo planų priežasčių. Rekomenduojame tyrėjams ir dizaineriams užduoti sau klausimą, kodėl turėtų būti įtraukti dalyvaujantieji metodai, kam bus skirta auditorija, kaip (būsiami) naudotojai bus įtraukti ir kada jie bus įtraukti. Šių klausimų apmąstymas galėtų padėti išvengti PD kaip simbolizmo, išvengti šališkų imčių ir suteikti įžvalgų apie vyresnio amžiaus žmonių patirtį bei PD procesų ir metodų rezultatus.

Apmąstymai ir perspektyvos

Pateiktas tyrimas buvo pirmas bandymas kritiškai apmąstyti mokslinius tyrimus su vyresnio amžiaus bendraautoriais ir bandymas suformuluoti dalyvaujamojo požiūrio į technologijų kūrimą kriterijus. Nuo to laiko buvo dedama daugiau pastangų, sutelkiant dėmesį į įvairius aspektus ir siūlant išsamesnius dalyvaujamųjų metodų kriterijus (pvz., Fischer et al., 2020; Grigorovich et al., 2022). Vis dėlto, kadangi dėl dalyvaujamųjų metodų ginčijasi daugybė disciplinų ir jie taikomi skirtingais tikslais senėjimo ir technologijų srityje, reikia apibendrinti žinias ir suformuluoti technologijų ir inovacijų mokslinių tyrimų su vyresnio amžiaus bendraautoriais sistemą.

Bibliografija

Gutman, G. M., & Sixsmith, A. J. (2013). Aktyvaus senėjimo technologijos. Tarptautinės senėjimo perspektyvos (9 tomas). Niujorkas: Springer.

Greenhalgh, T., Shaw, S., Wherton, J., Hughes, G., Lynch, J., A'Court, C., Stones, R. (2016). SCALS (ANGL: Ketvirtosios kartos tyrimas apie pagalbinio gyvenimo technologijas jų organizaciniame, socialiniame, politiniame ir politiniame kontekste. *BMJ Open*, 6, e010208. doi:10.1136/bmjopen-2015-010208.

Künemund, H. (2015). Chancen und Herausforderungen assistiver Technik: Nutzerbedarfe und Technikakzeptanz im Alter [Pagalbinųjų technologijų galimybės ir iššūkiai: Naudotojų poreikiai

ir technologijų priėmimas vyresniame amžiuje]. Zeitschrift für Technikfolgenabschätzung in Theorie und Praxis, 24, 28-35.

Lee, C., & Coughlin, J. F. (2015). Perspektyva: Senyvo amžiaus suaugusiųjų technologijų įsisavinimas: (angl. An integrated approach to identify determinants and barriers). Journal of Product Innovation Management, 32, 747-759. doi:10.1111/jpim.12176

Beimborn, M., Kadi, S., Köberer, N., Mühleck, M., & Spindler, M. (2016). Focusing on the human: Interdisciplinary reflections on ageing and technology (Dėmesys žmogui: tarpdisciplininiai svarstymai apie senėjimą ir technologijas). In E. Domínguez-Rué & L. Nierling (Eds.), Mokslo studijos: Vol. 9. Ageing and technology: Socialinių mokslų perspektyvos (p. 311-333). Bielefeld: Transcript.

Spinuzzi, C. (2005). Dalyvaujamojo projektavimo metodologija. Techninė komunikacija, 52, 163-174.

Östlund, B., Olander, E., Jonsson, O., & Frennert, S. (2015). STS įkvėptas dizainas, skirtas šiuolaikinio senėjimo iššūkiams įveikti. Gerovės technologijos kaip priemonė, skatinanti naudotojų inicijuojamas inovacijas, ar dar vienas būdas išlaikyti vyresnio amžiaus naudotojus įkaltais? Technological Forecasting and Social Change, 93, 82-90. doi:10.1016/j.techfore.2014.04.012

Merkel, S. & Kucharski, A. (2018): K.: Dalyvujamasis dizainas gerontechnologijose: SISTEMATINĖ LITERATŪROS APŽVALGA. The Gerontologist, 59,1, e16-e25. doi:10.1093/geront/gny034.

Fischer, B., Peine, A. ir Östlund, B. (2020): The Importance of User Involvement (Vartotojų dalyvavimo svarba): B.: Svarbus vyresnio amžiaus naudotojų įtraukimo į technologijų kūrimą svarbos aspektas: sisteminė apžvalga. The Gerontologist, 60,7, e513-e523. doi: 10.1093/geront/gnz163.

Grigorovič, A., Kontos, P., Jenkins, A. ir Kirkland, S. (2022): Moving Toward the Promising Promise of Participatory Engagement of Older Adults in Gerotechnology. The Gerontologist, 62,3, 324-331. doi: 10.1093/geront/gnab026.

4 darbo grupė

WG 4

Synthesis and Quality
Criteria

4 darbo grupė siekia laikytis etikos standartų ir užtikrinti prasmingą nepasiturinčių, pažeidžiamų ar marginalizuotų vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą mokslinių tyrimų ir politikos formavimo procesuose. 4 darbo grupė nustato etines gaires ir kokybės kriterijus, kuriais skatinamas įtraukus ir prasmingas vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimas moksliniuose tyrimuose ir politikos formavimo procesuose. Carlo Fabianas ir Annette Bielfield vadovauja šiai grupei ir organizavo WG4 sesiją Krokuvoje. Šioje sesijoje pranešimus skaitė šie pranešėjai: Sandra Staudacher ir Johnas Andersen.

Sandra Staudacher, PhD, MA, Institut für Pflegewissenschaft, Bazelis, Šveicarija

Keletas pamąstymų apie dabartinį vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimo dalyvaujamuosiuose tyrimuose lygį

Pagrindinis tyrimo tikslas: Pirmasis šio pranešimo tikslas - apsvarstyti, kiek vyresnio amžiaus suaugusieji dalyvauja dalyvaujamuosiuose tyrimuose ir kokius esminius pagrindus turime žinoti, kad vyresnio amžiaus žmonės iš tikrųjų galėtų daryti įtaką. Tai veda prie antrojo tikslo - išanalizuoti, koks metodologinis požiūris galėtų padėti atlikti dalyvaujamuosius tyrimus su vyresnio amžiaus žmonėmis.

Metodai

Apmąstymai grindžiami nestruktūruota literatūros apžvalga, po kurios atliekama naratyvinė apžvalga, leidžianti surinkti svarbią informaciją, susijusią su dalyvaujamaisiais tyrimais, "kuri suteikia ir kontekstą, ir turinį bendram autorių argumentui" (Kastner ir kt., 2012, p. 4). Literatūros apžvalga ir apmąstymai iliustruojami Šveicarijos nacionalinio mokslo fondo (SNSF) finansuojamo tyrimo projekto "Kas turi žodį slaugos namuose? An Ethnography on PartICipation of people living in long-term rEsidenceNTial caRE (EPICENTRE)".

Išvados

Remiantis JT COVID-19 atkūrimo veiksmų planu, trūksta žinių apie mechanizmų, kuriais skatinamas prasmingas marginalizuotų gyventojų dalyvavimas sprendimų priėmimo veikloje, kūrimą ir veiksmingumą (Jungtinės Tautos, 2020 m.). Norėdami nustatyti, kiek vyresnio

amžiaus suaugusieji dalyvauja dalyvaujamosiose tyrimuose, turime geriau suprasti, ką reiškia dalyvavimas. Dalyvavimas turi daugybę reikšmių. Teigi, kad turime naudotis dalyvavimo sąvokomis. Galima išskirti dvi pagrindines dalyvavimo kryptis: "dalyvauti", t. y. būti šalia, ir "turėti dalį", kuri reiškia, kad dalyviams suteikiama galimybė daryti faktinę įtaką (Simovska ir Jensen, 2009). Tai pranoksta "dalyvavimą pakeičiant", kai žmonėms tik atstovauja kiti (Shivji, 2004). Dar 1969 m. Arnstein paskelbė savo idėją apie trijų idealių dalyvavimo tipų kopėčias, būtent: piliečių galia, simbolizmas ir nedalyvavimas. Laipsnio viršuje esanti piliečių galia apima piliečių kontrolę, deleguotą galią ir partnerystę. Kopėčių viduryje yra simbolizmas, į kurį ji įtraukia konsultacijas, informavimą ir plakativimą. Konsultacijos plačiai naudojamos kaip priemonė jau priimtiems sprendimams įteisinti, naudojant minimalų dalyvavimą tik tam, kad procesui būtų suteiktas moralinis autoritetas. Apačioje yra nedalyvavimas, kuriam priskiriama terapija ir manipuliacija (Arnstein, 1969). Šis laiptelis tebėra neseniai sukurtų dalyvavimo sistemų pagrindas (Cornwall, 2008; Morgan ir Lifshay, 2012; Popay ir kt., 1998; Rowe ir Frewer, 2005). Tačiau literatūroje, analizuojant individų ar grupių dalyvavimą visuomenėje, palyginti mažai dėmesio skiriama struktūriniam kontekstui, pavyzdžiui, socialiniams ir kultūriniais, politiniams, teisiniams ar ekonominiams aspektams, į kuriuos, mano teigimu, reikėtų atsižvelgti, norint suprasti dalyvavimą kaip įsiliejusį į didesnę sistemą. Labai svarbu suprasti vyresnio amžiaus žmonių struktūrinį kontekstą, nes norint paversti balsą įtaka, reikia ne tik veiksmingų būdų užfiksuoti tai, ką žmonės nori pasakyti, bet ir pastangų "iš viršaus" ir "iš apačios" (Gaventa ir Robinson, 1998).

Atsižvelgdamas į šiuos įvairius dalyvavimo atspalvius, siūlau užduoti šiuos pagrindinius klausimus, analizuojančius, kiek vyresnio amžiaus suaugusieji dalyvauja moksliniuose tyrimuose: Pirma, koks socialinis, ekonominis, politinis ar kultūrinis kontekstas lemia vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą? Antra, kiek reikšmingas yra jų dalyvavimas ir kodėl jie dalyvauja? Trečia, kuriame (-uose) tyrimo etape (-uose) ir kokiomis priemonėmis jie dalyvauja? Ir ketvirta, kas dalyvauja ir ar įtraukiamos įvairios ir lygiateisės marginalizuotos grupės?

Analizuodama, koks metodologinis požiūris galėtų padėti atlikti dalyvaujamosius tyrimus su vyresnio amžiaus žmonėmis, darau išvadą, kad dalyvaujantieji tyrimai, kuriais iš tiesų siekiama spręsti vyresnio amžiaus žmonių iškeltus klausimus, visų pirma turi turėti ilgalaikę tyrimo perspektyvą, kuri leistų spręsti klausimus, kuriuos tikslinė populiacija iškėlė ankstesniuose tyrimuose. Antra, dalyvaujamajam tyrimui reikia adaptyvaus tyrimo metodo, taigi ir tyrimo plano, kuriame būtų palikta vietos lanksčiai prisitaikyti prie kryptų, kurias iškelia tyrimo dalyviai. Tai reiškia, kad reikia pradėti nuo pakankamai plačios temos, kad vėliau tyrimo procese būtų galima tikslingai orientuotis. Trečia, taikant metodologinį požiūrį reikia atidžiai atsižvelgti į įvairovę (pvz., skirtingas sveikatos problemas, negalią, lytį, socialinę ir ekonominę padėtį, migraciją ir t. t.) ir tarpsektorinius aspektus (pvz., aklas, vyresnio amžiaus moteris, nemokanti vietinės kalbos), kad būtų užtikrintas skirtingų vyresnio amžiaus suaugusiųjų lygiateisiškumas. Lygybė - tai "nesąžiningų, išvengiamų ar ištaisomų skirtumų tarp žmonių grupių nebuvimas, nepriklausomai nuo to, ar tos grupės apibrėžtos socialiniu, ekonominiu, demografiniu ar geografiniu požiūriu, ar pagal kitus nelygybės matmenis" (Pasaulio sveikatos

organizacija, 2022). Ketvirta, kaip tyrėjai, turėtume užtikrinti ir skatinti vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą ir (arba) jų atstovavimą, dalyvaujant artimiausiems žmonėms, tačiau žinant visų dalyvaujančių žmonių / grupių interesus. Penkta, taikant metodologinį požiūrį reikia atsižvelgti į visuomenės lygmenį ir klausti, kokie diskursai vyrauja aplinkui ir į kokius teisinius, eko-nominius, politinius, kultūrinius aspektus reikia atsižvelgti.

Daug žadantis metodologinis metodas, leidžiantis sutelkti dėmesį į visus šiuos elementus, yra etnografija (Silverman, 2017). Etnografija, kilusi iš socialinės antropologijos, reiškia ir dalyvaujamojo stebėjimo metodus, ir etnografinio tyrimo produktą - rašytinę ataskaitą. Nuo aštuntojo dešimtmečio pabaigos etnografiją atliekantys antropologai plėtojo diskusiją apie ("krizę") reprezentacijos, bendro tyrimo ir kt. Nuodugnaus stebėjimo (etnografinio) tyrimo tikslas - parengti ataskaitą apie socialinę aplinką, kurioje būtų teisingai atspindėtos dalyvių perspektyvos. Empatiško ir išsamaus aprašymo, net jei jis pats savaime įdomus, nepakanka; "vidinis" aprašymas taip pat turi būti teorinis aprašymas (storas aprašymas). "Vidinis" požiūris turi būti derinamas su "išoriniu" požiūriu, kuris siūlo analitinį požiūrį į socialinį gyvenimą. Nuolat empatiškai sąveikaudami vyresnio amžiaus žmonės ir "lauko" žmonės su tyrėjais turėtų turėti galimybę daryti įtaką moksliniams tyrimams.

Apibendrinant galima teigti, kad pateikti svarstymai rodo, jog būtina išsiaiškinti, kokio pobūdžio ir kokybės vyresnio amžiaus suaugusiųjų dalyvavimą mes (dažniausiai netiesiogiai) suprantame kaip dalyvaujamojo tyrimo metodus ir kokią reikšmę tai turi metodologiniam požiūriui.

Bibliografija

Arnstein, S. R. (1969, 1969/07/01). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>

Cornwall, A. (2008, 2008). "Dalyvavimas": modeliai, reikšmės ir praktika. *Community Development Journal*, 43(3), 269-283.

Kastner, M., Tricco, A. C., Soobiah, C., Lillie, E., Perrier, L., Horsley, T., Welch, V., Cogo, E., Antony, J., & Straus, S. E. (2012). Koks žinių sintezės metodas tinkamiausias apžvalgai atlikti? Apimties apžvalgos protokolas. *BMC Medical Research Methodology*, 12(114). <https://doi.org/https://doi.org/10.1186/1471-2288-12-114>

Morgan, M., & Lifshay, J. (2012). A ladder of community participation in public health (Bendruomenės dalyvavimo visuomenės sveikatos srityje kopėčios). In M. Minkler (Ed.), *Community Organizing and Community Building for Health and Welfare* (3-iasis leidimas, p. 437-439). Rutgers University Press.

Popay, J., Williams, G., Thomas, C., & Gatrell, T. (1998, 1998/09/01). Theorising Inequalities in Health (Sveikatos netolygumų teorija): The Place of Lay Knowledge [<https://doi.org/10.1111/1467-9566.00122>]. *Sociology of Health & Illness*, 20(5), 619-644. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1467-9566.00122>

Rowe, G., & Frewer, L. J. (2005, 2005/04/01). Visuomenės įtraukimo mechanizmų tipologija. *Science, Technology, & Human Values*, 30(2), 251-290. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0162243904271724>

Shivji, I. (2004, 2004/08//). Svarstymai apie NVO Tanzanijoje: kokie mes esame, kokie nesame ir kokie turėtume būti. *Development in Practice*, 14, 689-695. <https://doi.org/10.1080/0961452042000239832>

Silvermanas, Davidas. 2017. Kokybinių tyrimų atlikimas. Fifth edition. ed. London Thousand Oaks, California: SAGE Publications Ltd.

Jungtinės Tautos. (2020). Jungtinių Tautų mokslinių tyrimų planas COVID-19 "Atsigavimas - mokslo galios panaudojimas teisingesnei, atsparesnei ir tvaresnei ateičiai".

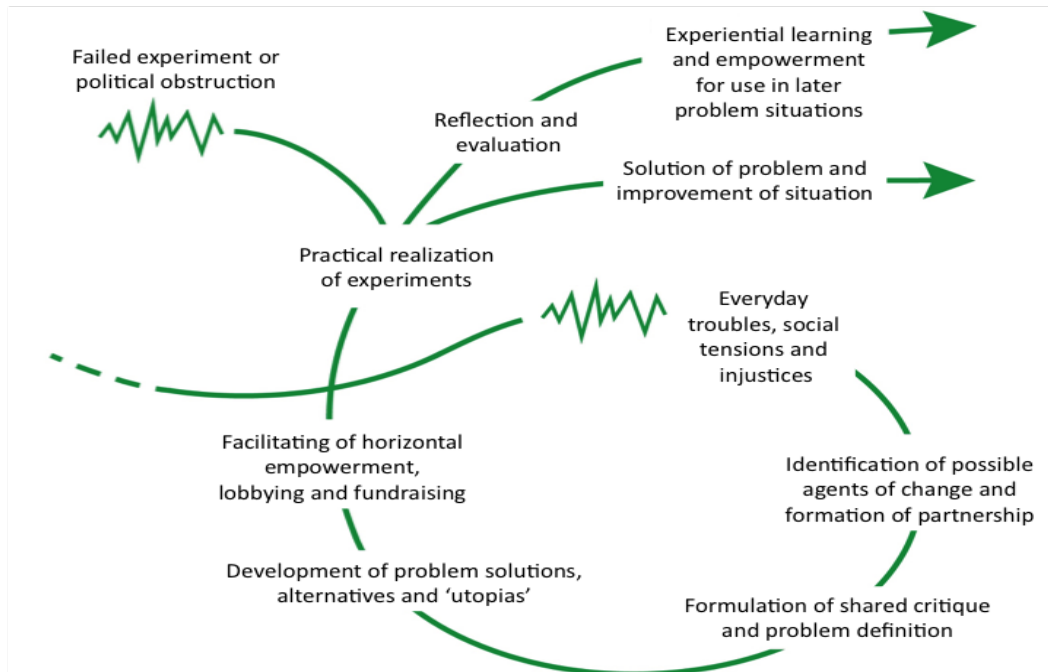
Pasaulio sveikatos organizacija, W. (2022). Sveikatos lygybė. https://www.who.int/health-topics/health-equity#tab=tab_2

Johnas Andersen, Žmonių ir technologijų departamentas. Roskildės universitetas, Danija.

Dalyvaujamųjų veiksmų tyrimų (PAR) pažadas

Veiksmų tyrėjai save suvokia kaip 1. žinių kūrėjus, kurie kartu su socialiniais veikėjais siekia socialinio teisingumo ir piliečių įgalinimo, remdamiesi bendru įsipareigojimu siekti demokratinį pokyčių. 2. Veiksmų tyrimai pabrėžia ryšį tarp pasaulio supratimo ir jo keitimo/pertvarkymo. 3. Taigi dalinės žinios tampa proceso, kuriame veikėjai susiburia, kad dalytųsi patirtimi per dinamišką veiksmo, apmąstymų ir kolektyvinio tyrimo procesą - tuo pačiu metu kurdami naujas žinias, produktais (Brydon- Miller, 2014).

Veiksmų tyrimai gali būti laikomi eksperimentinio mokymosi procesų palengvinimu (Johno Dewey'aus pavyzdžiu), kurį puikiai apibendrina Martinas Frandsenas (Martin Frandsen, Roskildės universitetas):

Šaltinis: Frandsen ir Andersen, 2019 m.

Roskildės universitete dirbome su slaugos namų veiklos tyrimais, siekdami pakeisti neigiamą vis didėjančio nehumaniškumo spiralę vyresnio amžiaus žmonių globos srityje ir sukurti praktines ir kolektyvines vizionieriškas alternatyvas, kad pagerėtų žmonių socialiniai santykiai tiek su gyventojais, tiek su darbuotojais. Kontekstas buvo neigiamas diskursas viešojoje žiniasklaidoje apie nepriežiūrą pagyvenusių žmonių globos srityje. Žiniasklaidoje buvo pranešama apie skandalus. Darbuotojai kaltinami nekompetencija ir nežmoniška priežiūros praktika.

Galima apibendrinti bendrąją patirtį, įgytą taikant veiklos tyrimus ir dalyvaujamuosius metodus, ypač slaugos veiklos tyrimus, kuriais siekiama padėti vyresnio amžiaus suaugusiesiems įgalinti, galima apibendrinti

Pirmasis žingsnis yra "kolektyvizuoti" ir dokumentuoti nusivylimą ir esamos padėties kritiką ir palengvinti perėjimą nuo individualios ir kolektyvinės negalios prie kolektyvinės galios suteikimo ir kolektyvinių veiksmų siekiant pokyčių.

Antrasis žingsnis - suformuluoti ir parengti konkrečias alternatyvų vizijas, pavyzdžiui, socialinę pagyvenusių žmonių priežiūros kokybę, stiprinti pagyvenusių piliečių balsą politinių ir administracinių sprendimų priėmimo ir valdymo procese.

Trečiasis žingsnis - derėtis dėl konkrečių pokyčių ir juos įgyvendinti nuolatiniame kolektyviniame mokymosi ir bendros kūrybos procese kasdienėje praktikoje, institucinėje struktūroje ir pan.

Iššūkiai ir dilemos gali būti susiję su tuo, kaip išlaikyti dėmesį tiek darbuotojų, tiek gyventojų poreikių integravimui ir suteikti gyventojams daugiau galių, įtraukiant juos į visus

dalyvaujamosius projektus. Dar vienas iššūkis dalyvaujamosiuose tyrimuose: gali būti propagavimo vaidmuo sprendimų priėmėjų, plačiosios visuomenės ir kt. atžvilgiu.

Bibliografija

Andersen Andersen, J., & Bilfeldt, A. (2013). Socialinės inovacijos viešojoje pagyvenusių žmonių priežiūroje: veiksmų tyrimų vaidmuo. In F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood, & A. Hamdouch (Eds.): *The International Handbook on Social Innovation : Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research* (Tarptautinis socialinių inovacijų vadovas: kolektyviniai veiksmai, socialinis mokymasis ir tarpdisciplininiai tyrimai). Edward Elgar Publishing.

Andersen, J., & Siim, B. (2004). Įtraukimo ir įgalinimo politika - lytis, klasė ir pilietiškumas. Palgrave

Andersen, J. ir Bilfeldt, A. (2016), "Action research in nursing homes", *Action Research*, Vol. 14 No. 1, pp. 19-35, DOI: 10.1177/1476750315569082, Sage

Andersen, J. et.al (2021), "Kaip miestų dizainas ir architektūra gali padėti slaugos namų gyventojams integruotis į erdvę?", in Walsh et.al *Socialinė atskirtis vėlesniame amžiuje - tarpdisciplininės ir politinės perspektyvos*.

Brydon-Miller, M et.al (2014) *The Sage Encyclopedia of Action Research*, Sage, London, UK.

Brydon-Miller, M., Greenwood, D. ir Maguire, P. (2003), "Why action research?", *Action Research*, vol. 1, p. 9-28.

Brydon-Miller ir Ortiz Aragón (2018): *Veiklos tyrėjo 500 skrybėlių*.

In Bilfeldt and Andersen et al. *Den ufærdige fremtid - Aktionsforskningens potentialer og udfordringer*. Open access: <https://vbn.aau.dk/da/publications/den-uf%C3%A6rdige-fremtid-aktionsforskningens-potentialer-og-udfordrin>

Frandsen, Martin Severin ir Andersen, John (2019) : Veiksmų tyrimai planavimo mokyme - į problemą orientuoto projektinio darbo patirtis Roskildės universitete. In, M. & Jørgen Bloch-Poulsen, J. (red.). *Atvira prieiga*. Aalborg Universitetsforlag. *Journal of Problem Based Learning in Higher Education, Special Issue on PBL for Sustainability and Sustainable Cities*. DOI: <https://doi.org/10.5278/ojs.jpblhe.v7i1.2656>